

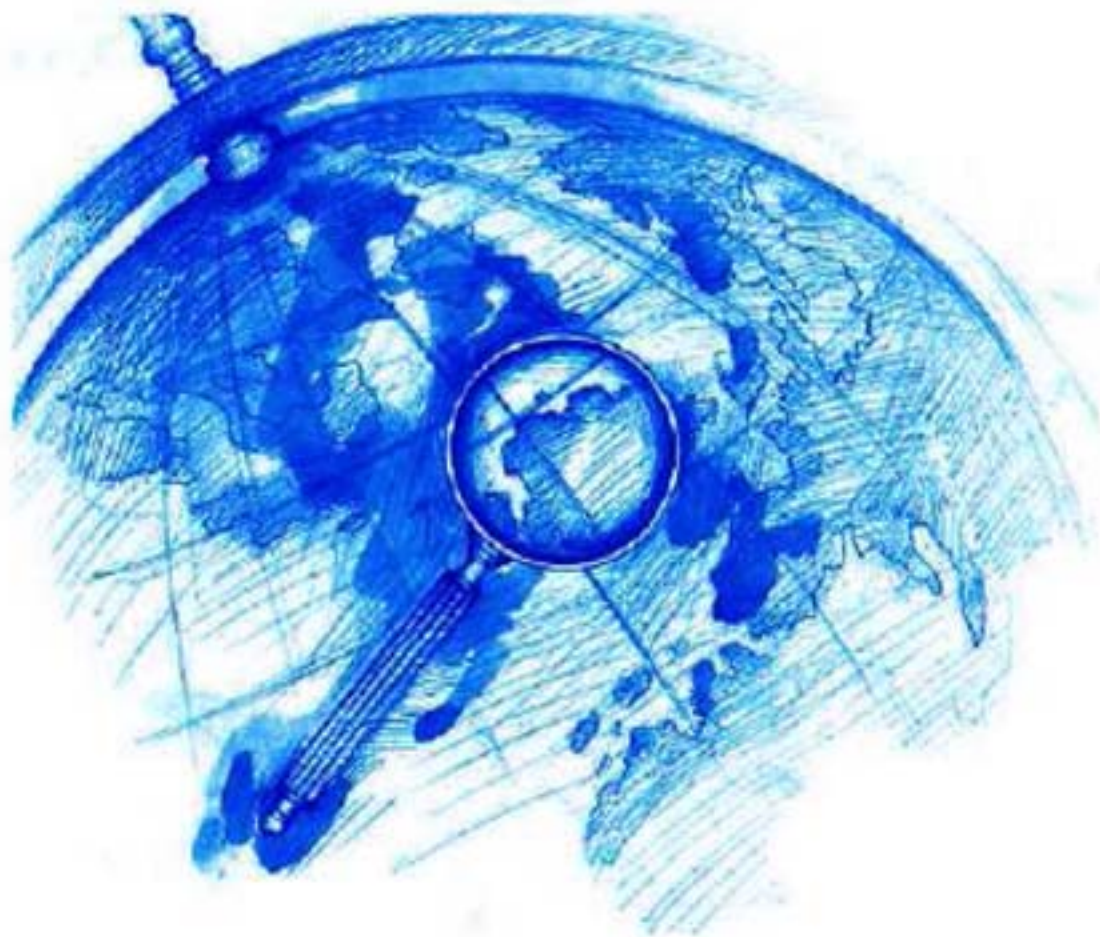
WE-MPG

Wide-angled Economics Monetary Policy Group

ฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือน และผลของความมั่งคั่งต่อการบริโภค

เชนารณ์ เสรีวรวิทย์กุล และ กุริชัย รุ่งเจริญกิจกุล

สายนโยบายการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

ฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือนและผลของความมั่งคั่งต่อการบริโภค¹

ชนาภรณ์ เสรีวิทย์กุล และ ภูริชัย รุ่งเจริญกิจกุล²

บทนำ

ความแข็งแกร่งของภาคครัวเรือนมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ ครัวเรือนที่มีฐานะแข็งแกร่งนอกจากจะไม่เป็นต้นเหตุให้เกิดวิกฤตแล้ว ยังสามารถรองรับความผันผวนทางเศรษฐกิจให้เป็นปัญหาลุกลามไปยังภาคเศรษฐกิจอื่น รวมทั้งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจผ่านการบริโภคภาคเอกชนด้วย อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ทางอ้อม เช่น อนุमानเอาว่า การที่เศรษฐกิจไทยไม่ถดถอยกับวิกฤตการเงิน สะท้อนว่าภาคครัวเรือนมีความแข็งแกร่ง แต่ฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือนที่แท้จริงเป็นเช่นไร แข็งแกร่งหรือเปราะบางมากน้อยเพียงใด ยังต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อยืนยันคำตอบ

เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยได้ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติทำการสำรวจฐานะทางการเงินของครัวเรือนไทยทั่วประเทศในปี 2549 และปี 2553³ ข้อมูลนี้จึงเปิดโอกาสให้บทความนี้ได้วิเคราะห์ฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือนในระดับจุลภาคโดยตรง โดยจะนำเสนอองบดุลของภาคครัวเรือนหลังวิกฤตการเงินโลก รวมทั้งนำเสนออัตราส่วนทางการเงินต่างๆ ซึ่งนิยมใช้ในการวิเคราะห์ฐานะทางการเงินของภาคธุรกิจมาประยุกต์เพื่อวัดระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของภาคครัวเรือนจากหลากหลายแง่มุม อีกทั้งจะพิจารณาการกระจายตัวของความแข็งแกร่งนี้ในระดับครัวเรือนด้วยว่าเป็นไปอย่างทั่วถึงหรือไม่และมากน้อยเพียงใด และพิจารณารูปร่างทางการเงินโดยเปรียบเทียบของแต่ละกลุ่ม โดยแบ่งตามลักษณะของครัวเรือน เช่น รายได้ พื้นที่ที่อยู่อาศัย หรือการประกอบอาชีพ ซึ่งจะประกอบนโยบายในเชิงนโยบายในการติดตามเสถียรภาพทางการเงินในระดับภาคครัวเรือน และการใช้นโยบายช่วยเหลือที่เหมาะสม

นอกจากการประเมินสถานะความแข็งแกร่งทางการเงินภาคครัวเรือนแล้ว บทความนี้จะวิเคราะห์ถึงนัยของการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของภาคครัวเรือนอีกด้วยว่าจะสามารถส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคได้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะต่อการบริโภคภาคเอกชน โดยจะใช้แบบจำลองเศรษฐกิจในการประเมินถึงผลของการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่งของภาคครัวเรือนต่อการบริโภค (Wealth effect on consumption) ซึ่งผู้ดำเนินนโยบายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจจาก wealth shocks ต่างๆ เช่น อุทกภัย เป็นต้น บทความนี้จะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วนหลัก ส่วนแรกเป็นการประเมินภาพรวมฐานะทางการเงินผ่านงบดุลของภาคครัวเรือน โดยจะวิเคราะห์งบดุลด้วยสัดส่วนทางการเงินที่วัดความแข็งแกร่งทางการเงินของภาคครัวเรือนจากหลายๆ ด้าน ส่วนที่สองและสามจะนำกรอบวิเคราะห์งบการเงินเดียวกันนี้มาใช้พิจารณาการกระจายตัวของความแข็งแกร่งทางการเงิน ว่าทั่วถึงเพียงใดหรือกระจุกตัวในครัวเรือนที่มีลักษณะพิเศษอย่างใดหรือไม่ ในส่วนสุดท้ายเป็นการประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงินนี้ ต่อการบริโภคของภาคครัวเรือน ผ่านแบบจำลองเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ผลการศึกษาทั้งหมดได้สรุปไว้ในส่วนที่ห้าของบทความ

¹ ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นความเห็นของผู้เขียน ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

² เศรษฐกร และเศรษฐกรอาวุโส ฝ่ายเศรษฐกิจในประเทศ สายนโยบายการเงิน

³ รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลอยู่ในภาคผนวก ก.

1. ภาพรวมฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือน

ในการพิจารณาฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือน อาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ห้วงการเงิน ในลักษณะเดียวกับการวิเคราะห์ห้วงการเงินของบริษัทในภาคธุรกิจ ซึ่งบทความนี้จะวิเคราะห์ผ่านงบการเงินที่เรียกว่า งบดุลของภาคครัวเรือน (Household Balance Sheet) เป็นหลัก

งบดุลของภาคครัวเรือนเป็นตารางที่บ่งบอกว่า ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ครัวเรือนมีทรัพย์สินโดยอยู่บ้าง ปริมาณเท่าใด และมีหนี้สินต่างๆ เท่าใด โดยส่วนต่างระหว่างมูลค่าทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งเรียกว่า ทรัพย์สินสุทธิ (net worth) จะเป็นตัววัดความมั่งคั่ง (wealth) ของภาคครัวเรือนนั่นเอง (ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับปริมาณทุน หรือ equity ในกรณีงบดุลของบริษัท) ทั้งนี้ ครัวเรือนที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินย่อมไม่ใช่เพียงแต่ถือครองทรัพย์สินในปริมาณที่มาก แต่ทรัพย์สินที่ถือครองควรได้มาจากการงานหารายได้ของคนในครัวเรือนด้วย แทนที่จะเป็นทรัพย์สินที่ซื้อหามาโดยการกู้เป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินนั้น ควรจะมีความมั่งคั่งสูงนั่นเอง

หากมองในภาพรวมระดับประเทศ (ตารางที่ 1) พบว่าในปี 2553 ครัวเรือนไทยมีทรัพย์สินรวมกัน 23.2 ล้านล้านบาท ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้มีเพียงร้อยละ 12.4 เท่านั้นที่ได้มาโดยการกู้ยืม (เป็นหนี้สิน) ส่วนอีกร้อยละ 87.6 เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากรายได้ของครัวเรือนเอง ซึ่งทรัพย์สินสุทธิในส่วนนี้แสดงถึงความมั่งคั่งที่ครัวเรือนสั่งสมมา

ตารางที่ 1 สรุปงบดุลของภาคครัวเรือนในปี 2553

ทรัพย์สิน	23,206.1 (100.0)	หนี้สิน	2,868.6 (12.4)
ทรัพย์สินทางกายภาพ	20,060.2 (86.4)		
ทรัพย์สินทางการเงิน	3,145.8 (13.6)	ทรัพย์สินสุทธิ	20,337.5 (87.6)
หน่วย: พันล้านบาท (ตัวเลขในวงเล็บแสดงร้อยละเมื่อเทียบกับทรัพย์สินรวม)			

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2553 คำนวณโดยผู้เขียน

ภาคครัวเรือนมีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สินประมาณ 8 เท่า ทั้งในปี 2549 และปี 2553

ทรัพย์สินของภาคครัวเรือนที่มากกว่าหนี้สินถึง 8 เท่า ทำให้มองเห็นฐานะของภาคครัวเรือนได้คร่าวๆ ว่าอยู่ในระดับที่มีความมั่นคงพอสมควร และเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลที่สำรวจในปี 2549 (ตารางที่ 2) ก็พบว่าสัดส่วนโครงสร้างของงบดุลภาคครัวเรือนไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนักแม้ว่าเศรษฐกิจจะเพิ่งผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจการเงินโลกในช่วงปี 2551-2552

ตารางที่ 2 โครงสร้างงบดุลของภาคครัวเรือนในปี 2549 ไม่แตกต่างจากปี 2553 มากนัก⁴

ทรัพย์สิน	17,619.5 (100.0)	หนี้สิน	2,121.4 (12.0)
ทรัพย์สินทางกายภาพ	15,246.2 (86.5)		
ทรัพย์สินทางการเงิน	2,373.3 (13.5)	ทรัพย์สินสุทธิ	15,498.1 (88.0)
หน่วย: พันล้านบาท (ตัวเลขในวงเล็บแสดงร้อยละเมื่อเทียบกับทรัพย์สินรวม)			

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2549 คำนวณโดยผู้เขียน

อย่างไรก็ดี ความแข็งแกร่งทางการเงินของภาคครัวเรือนนั้นสามารถมองได้จากหลากหลายมิติและหลายมาตรวัด เช่นเดียวกับความแข็งแกร่งทางการเงินของบริษัท ซึ่งมีมิติอื่นนอกเหนือจากปริมาณทุนเพียงอย่าง

⁴ รายละเอียดของงบดุลภาคครัวเรือนเปรียบเทียบปี 2549 และปี 2553 ตามภาคผนวก ข.

เดี่ยว บทความนี้ จึงนำอัตราส่วนทางการเงินที่นิยมใช้วิเคราะห์ฐานะทางการเงินของบริษัทมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์ฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือนทั้งประเทศ โดยจะมองจาก 3 ด้าน ได้แก่

- (1) มีความมั่งคั่งมากพอที่จะไม่ล้มละลาย (Solvency)
- (2) มีสภาพคล่องมากพอที่จะบริหารภาระหนี้ในระยะสั้น (Liquidity) และ
- (3) มีความสามารถดำรงการบริโภคได้ (Consumption maintenance)

ซึ่งได้สรุปผลการวัดทั้ง 3 ด้านดังตารางที่ 3 ทั้งนี้ รายละเอียดเกี่ยวกับการตีความและเกณฑ์ในการวัดความแข็งแกร่งของอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ จะได้อธิบายต่อไปในส่วนที่ 2 ของบทความนี้

ตารางที่ 3 อัตราส่วนทางการเงินระดับประเทศ (Ratios at aggregate level)

อัตราส่วนทางการเงิน	2549	2553*	ความแข็งแกร่งทางการเงิน
ความมั่งคั่งและความเสี่ยงที่จะล้มละลาย			
ทรัพย์สินต่อหนี้สิน (A/D)	8.31	8.09	ลดลงเล็กน้อย
หนี้สินต่อรายได้สุทธิ (D/Yd)	6.77	7.80	ลดลง
สภาพคล่อง			
ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่อหนี้ระยะสั้น (CA/CL)	n/a	10.63	
หนี้ระยะสั้นต่อรายได้สุทธิ (CL/Yd)	n/a	0.63	
รายได้สุทธิต่อรายจ่ายหนี้ (Yd/Dpmt)	n/a	5.55	
ความสามารถในการดำรงการบริโภค			
ทรัพย์สินต่อค่าใช้จ่าย (A/C)	70.43	71.58	เพิ่มขึ้น
ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่อค่าใช้จ่าย (CA/C)	6.92	7.57	เพิ่มขึ้น
รายได้สุทธิต่อค่าใช้จ่าย (Yd/C)	1.25	1.13	ลดลง
รายได้สุทธิต่อรายจ่ายอาหาร (Yd/Food)	3.79	3.26	ลดลง
* ตัวเลขสีเขียวแสดงว่าความแข็งแกร่งทางการเงินปรับตัวดีขึ้น ขณะที่สีแดงแสดงว่าปรับลดลง			

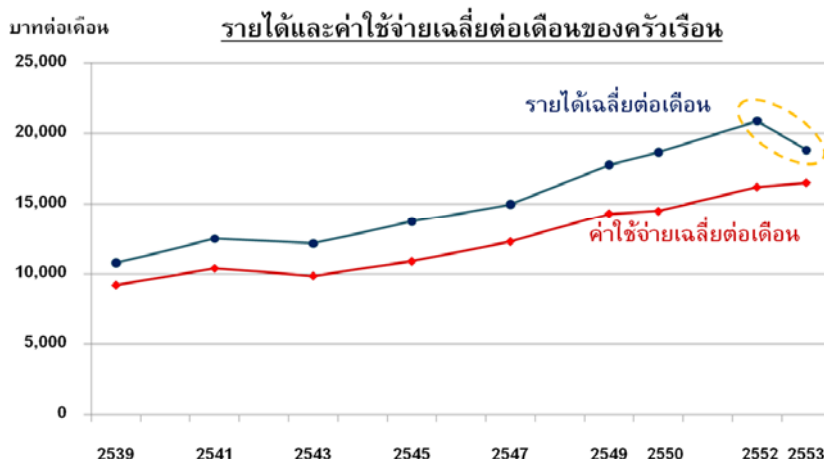
ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2549 และปี 2553 คำนวณโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 3 พบว่า ในปี 2553 ภาคครัวเรือนทั้งประเทศยังรักษาความแข็งแกร่งทางการเงินได้ในระดับใกล้เคียงกับช่วงปี 2549 โดยในปี 2553 ภาคครัวเรือนยังมีความมั่งคั่งค่อนข้างมาก มีสภาพคล่องดี และมีความสามารถในการดำรงการบริโภคด้วยทรัพย์สิน⁵ ทำให้ภาคครัวเรือนมีความเชื่อมั่นในการบริโภคที่ดี โดยจะเห็นได้จากภาพที่ 1 ว่า แม้วิกฤตการเงินโลกในปี 2552 จะส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2553 ลดลง แต่ภาคครัวเรือนกลับไม่ได้บริโภคน้อยลง ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงมุมมองของภาคครัวเรือนว่า การลดลงของรายได้เป็นผลกระทบเพียงชั่วคราวจากวิกฤตดังกล่าว อย่างไรก็ตาม รายได้ที่ลดลงทำให้ความสามารถในการดำรงการบริโภคด้วยรายได้ลดลง (Yd/C) และครัวเรือนมีความเสี่ยงที่จะล้มละลาย (solvency) เพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อวัดด้วยหนี้สินต่อรายได้สุทธิ (D/Yd)

หลังวิกฤตการเงินโลก ครัวเรือนไทยยังรักษาความแข็งแกร่งทางการเงินได้ในระดับใกล้เคียงกับช่วงปี 2549

⁵ จากตารางที่ 3 ความมั่งคั่งที่มากสะท้อนจากสัดส่วน A/D ที่ยังสูงเกินระดับ 1 เท่า (หากสัดส่วน A/D ต่ำกว่า 1 เท่า แสดงว่าภาคครัวเรือนมีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สินรวมและอยู่ในสภาพล้มละลาย) ในขณะที่เดียวกันภาคครัวเรือนมีสภาพคล่องดี โดยมีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง (เช่น เงินฝากในธนาคาร) มากพอชำระหนี้ระยะสั้น เห็นได้จากสัดส่วน CA/CL ที่สูงกว่า 1 เท่า และครัวเรือนยังมีรายได้มากกว่ารายจ่ายหนี้ (Yd/Dpmt) ถึง 5.5 เท่า นอกจากนี้ ยังสามารถดำรงการบริโภคด้วยทรัพย์สิน (A/C) ได้นานขึ้น กล่าวคือ สามารถใช้ทรัพย์สินมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับบริโภคได้เกือบ 72 เดือน (6 ปี)

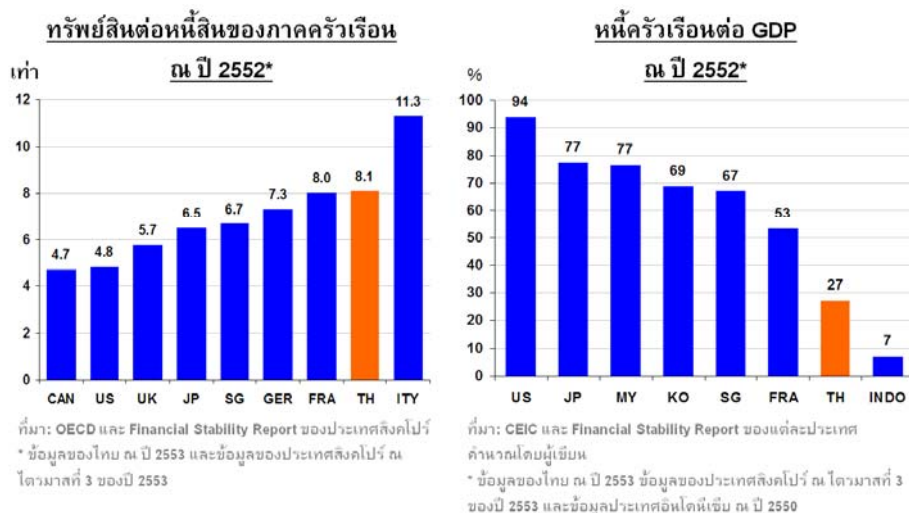
ภาพที่ 1 : การบริโภคของครัวเรือนยังคงเพิ่มขึ้นแม้รายได้เฉลี่ยจะลดลงในปี 2553

หนี้ครัวเรือนของไทยอยู่ที่ร้อยละ 29 ต่อ GDP ในปี 2552 ซึ่งค่อนข้างต่ำกว่าประเทศอื่น บ่งชี้ถึงฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือนที่แข็งแกร่ง

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2539-2553
เมื่อเปรียบเทียบความมั่งคั่งและความเสี่ยงที่จะล้มละลายของภาคครัวเรือนไทยกับประเทศอื่นๆ พบว่าภาคครัวเรือนไทยมีความแข็งแกร่งค่อนข้างสูง โดยทรัพย์สินรวมที่มากกว่าหนี้สินถึงประมาณ 8 เท่าของไทย จัดว่าสูงกว่าหลายประเทศ และเมื่อพิจารณาภาระหนี้ของภาคครัวเรือนเปรียบเทียบกับความสามารถในการผลิตและหารายได้ของประเทศ (ซึ่งวัดด้วย GDP) ก็พบว่า ภาคครัวเรือนไทยมีภาระหนี้ที่ถือว่าต่ำกว่าหลายๆ ประเทศ ดังแสดงในภาพที่ 2⁶

ภาพที่ 2 : ภาคครัวเรือนไทยมีฐานะค่อนข้างดีเมื่อเทียบกับต่างประเทศ

แม้ในระดับประเทศภาคครัวเรือนจะแสดงความแข็งแกร่งของฐานะทางการเงิน แต่การมองในภาพรวมเพียงอย่างเดียวอาจไม่ครอบคลุมพอที่จะสรุปถึงความแข็งแกร่งของครัวเรือนทั้งหมดได้ เนื่องจากภาคครัวเรือนไทยประกอบไปด้วยครัวเรือนเกือบยี่สิบล้านครัวเรือน หากการกระจายตัวของความแข็งแกร่งทางการเงินไม่ทั่วถึงในแต่ละรายครัวเรือน ก็ไม่อาจสรุปได้ว่าภาคครัวเรือนไทยมีความแข็งแกร่ง ดังนั้น ในส่วนถัดไป

⁶ อย่างไรก็ดี ภาระหนี้ที่ต่ำของภาคครัวเรือนไทยเมื่อเทียบกับประเทศอื่นที่มีสัดส่วนทรัพย์สินต่อหนี้สินใกล้เคียงกัน อาจสะท้อนว่าภาคครัวเรือนไทยมีการเข้าถึงบริการทางการเงินที่ต่ำกว่าประเทศเหล่านั้น

บทความนี้จึงวิเคราะห์ในรายละเอียดเพื่อตอบคำถามว่า ฐานะทางการเงินของครัวเรือนไทย แท้จริงแล้วเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ในแต่ละมิติ

2. ความแข็งแกร่งทางการเงินครอบคลุมครัวเรือนทั้งประเทศหรือไม่

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าครัวเรือนที่มีความแข็งแกร่งควรมีความมั่นคงทางการเงินใน 3 ด้าน ได้แก่ (1) มีความมั่งคั่งมากพอที่จะไม่ล้มละลาย (Solvency) (2) มีสภาพคล่องมากพอที่จะบริหารภาระหนี้ในระยะสั้น (Liquidity) และ (3) มีความสามารถดำรงการบริโภคได้ (Consumption maintenance) ความแข็งแกร่งทั้ง 3 ด้านนี้ หากกระจายไปในทุกครัวเรือนก็สามารถใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความมั่นคงทางการเงินอย่างแท้จริงของภาคครัวเรือนไทย ดังนั้น ในส่วนที่สองนี้จะนำอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ มาประยุกต์ใช้เป็นมาตรวัดเพื่อพิจารณาว่าการกระจายตัวของความแข็งแกร่งทั่วถึงครัวเรือนทั้งประเทศหรือไม่

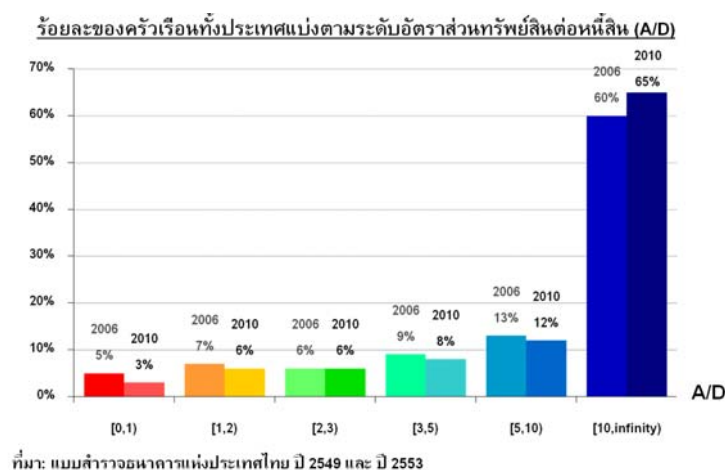
(1) ความมั่งคั่งและความเสี่ยงที่ครัวเรือนจะล้มละลาย

การดำรงความมั่งคั่งในระดับสูงนั้นมีความสำคัญ เนื่องจากครัวเรือนใดที่มีหนี้สินล้นพ้นเกินกว่ามูลค่าของทรัพย์สินย่อมเทียบเท่ากับการเป็นครัวเรือนที่ล้มละลายทางการเงิน เพราะแม้จะขายทรัพย์สินทั้งหมดที่ถือครองแล้วก็ยังไม่สามารถชำระหนี้ได้หมด ดังนั้น เกณฑ์วัดแรกของการศึกษานี้จะใช้พิจารณา คือสัดส่วนทรัพย์สินต่อหนี้สิน⁷ (Total Asset to Total Debt Ratio:A/D) โดยระดับมากกว่า 1 เท่า แสดงถึงการมีความมั่งคั่งเป็นบวกและไม่ล้มละลายทางการเงิน

หากพิจารณาครัวเรือนทั้งประเทศจากแบบสำรวจในปี 2553 อาศัยเกณฑ์อัตราส่วนทรัพย์สินต่อหนี้สิน (A/D) จะพบว่า ประมาณร้อยละ 65 ของครัวเรือนทั้งประเทศ มีอัตราส่วนดังกล่าวสูงถึง 10 เท่าหรือมากกว่านั้น ดังแสดงในภาพที่ 3 นอกจากนี้ หากมองเฉพาะกลุ่มครัวเรือนที่ประสบปัญหาล้มละลาย (A/D ต่ำกว่า 1 เท่า) ก็มีจำนวนน้อยลงในปี 2553 โดยเหลือเพียงประมาณร้อยละ 3 ของครัวเรือนทั้งประเทศ ลดลงจากร้อยละ 5 ในปี 2549

ครัวเรือนที่ประสบปัญหาล้มละลายมีสัดส่วนน้อยลงจากร้อยละ 5 ของครัวเรือนในปี 2549 เหลือเพียงร้อยละ 3 ของครัวเรือนในปี 2553

ภาพที่ 3 : ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความมั่งคั่งสูงและมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2549

⁷ กรณีที่ครัวเรือนไม่มีหนี้ บทความนี้กำหนดให้มูลค่าหนี้เป็น 1 บาท เพื่อให้คำนวณสัดส่วนดังกล่าวได้ ทั้งนี้ Prather (1990) ได้เสนอวิธีนี้ในการคำนวณสัดส่วนที่มีตัวส่วนเป็นศูนย์เช่นกัน

ในทางปฏิบัติครัวเรือนจำเป็นต้องอาศัยทรัพย์สินในการดำเนินชีวิต เช่น ใช้บ้านในการอยู่อาศัย หรือใช้ที่นาในการเลี้ยงชีพ ทำให้แหล่งเงินที่ใช้ในการจ่ายเงินหนี้สินจึงมักมาจากรายได้มากกว่าการขายทรัพย์สิน ดังนั้นถึงแม้ครัวเรือนจะมีความมั่งคั่งเป็นบวก แต่หากมีระดับหนี้สินที่สูงมากเมื่อเทียบกับความสามารถในการหารายได้มาสนับสนุน ก็นับว่าเป็นสัญญาณเตือนภัยว่าครัวเรือนนั้นอาจจำเป็นต้องนำทรัพย์สินที่มีออกมาขายเพื่อใช้หนี้ในอนาคต ซึ่งแม้จะไม่นำมาสู่การล้มละลายในทันที ก็จะมีนัยต่อการดำรงชีวิตและการทำงานหารายได้สะสมความมั่งคั่งในอนาคต และอาจทำให้ล้มละลายได้ในที่สุด จึงนำมาสู่เกณฑ์วัดที่สองในการศึกษานี้ คือการวัดสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้สุทธิ⁸ (Total Debt to Monthly Disposable Income: D/Yd) ซึ่งจะบ่งบอกถึงระยะเวลาที่ครัวเรือนต้องใช้ในการปลดหนี้ทั้งหมดด้วยรายได้เพียงอย่างเดียว โดยสัดส่วนที่สูงบ่งบอกถึงภาระหนี้ที่สูงเมื่อเทียบกับความสามารถในการปลดหนี้ และแสดงว่ามีความเสี่ยงสูงขึ้นที่ครัวเรือนอาจล้มละลายในอนาคต

ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าในภาพรวม ภาคครัวเรือนมีการกระจายความแข็งแกร่งทางการเงินในด้านนี้มากขึ้น กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีภาระหนี้สูงมีจำนวนและสัดส่วนน้อยลง โดยจำนวนครัวเรือนที่มีภาระหนี้สูงถึง 12 เท่าของรายได้สุทธิ (กล่าวคือ ต้องใช้เวลา 12 เดือนหรือ 1 ปีในการปลดหนี้ด้วยรายได้สุทธิทั้งหมด) ลดลงจากประมาณร้อยละ 18 ของครัวเรือนในปี 2549 เหลือประมาณร้อยละ 16 ของครัวเรือนในปี 2553 นอกจากนี้ หากหักรายได้สุทธิด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อการยังชีพแล้ว⁹ จะพบว่าครัวเรือนกว่าร้อยละ 75 มีภาระหนี้ต่ำกว่า 12 เท่า ทั้งนี้ โดยเฉลี่ยแล้วแต่ละครัวเรือนในปี 2553 มีภาระหนี้ (D/Yd) คิดเป็นประมาณ 6.3 เท่าของรายได้สุทธิ ซึ่งลดลงจากในปี 2549 ที่มีภาระหนี้เฉลี่ย 6.9 เท่าของรายได้สุทธิ

ปี 2553 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความมั่งคั่งทางการเงินมากขึ้น และความมั่งคั่งดังกล่าวกระจายไปในวงกว้างมากขึ้น

โดยสรุป ในปี 2553 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความมั่งคั่งทางการเงินมากขึ้นและความมั่งคั่งดังกล่าวกระจายไปในวงกว้างมากขึ้น สำหรับครัวเรือนที่ประสบปัญหาล้มละลายมีน้อยลงเหลือเพียงร้อยละ 3 ของครัวเรือนทั่วประเทศ และครัวเรือนที่มีภาระหนี้สูงเมื่อเปรียบเทียบกับความสามารถในการชำระหนี้ก็มีจำนวนน้อยลง

(2) สภาพคล่องของครัวเรือน

อีกคุณลักษณะหนึ่งของการมีความมั่นคงทางการเงิน คือการมีความสามารถที่จะชำระภาระหนี้สินที่ครบกำหนดได้อย่างทันท่วงทีโดยไม่ประสบปัญหาชักหน้าไม่ถึงหลัง กล่าวคือ มีสภาพคล่องที่ตีตนเอง หากมองการชำระหนี้แต่ละเดือน แหล่งเงินสำคัญที่ครัวเรือนจะนำมาชำระหนี้ได้ก็คือรายได้ในแต่ละเดือนของครัวเรือน การวัดความสามารถดังกล่าวจึงอาจพิจารณาได้จากสัดส่วนรายได้สุทธิต่อรายจ่ายหนี้ (Monthly Disposable Income to Monthly Debt Payment: Yd/Dpmt) โดยครัวเรือนที่สามารถบริหารรายรับให้เพียงพอชำระหนี้ในแต่ละเดือน จะต้องมีส่วนดังกล่าวมากกว่า 1 เท่า¹⁰ ซึ่งในปี 2553 มีครัวเรือนที่มีสัดส่วนดังกล่าวไม่ถึงเกณฑ์ 1 เท่า คิดเป็นเพียงร้อยละ 5 จากครัวเรือนทั้งหมดที่มีหนี้¹¹

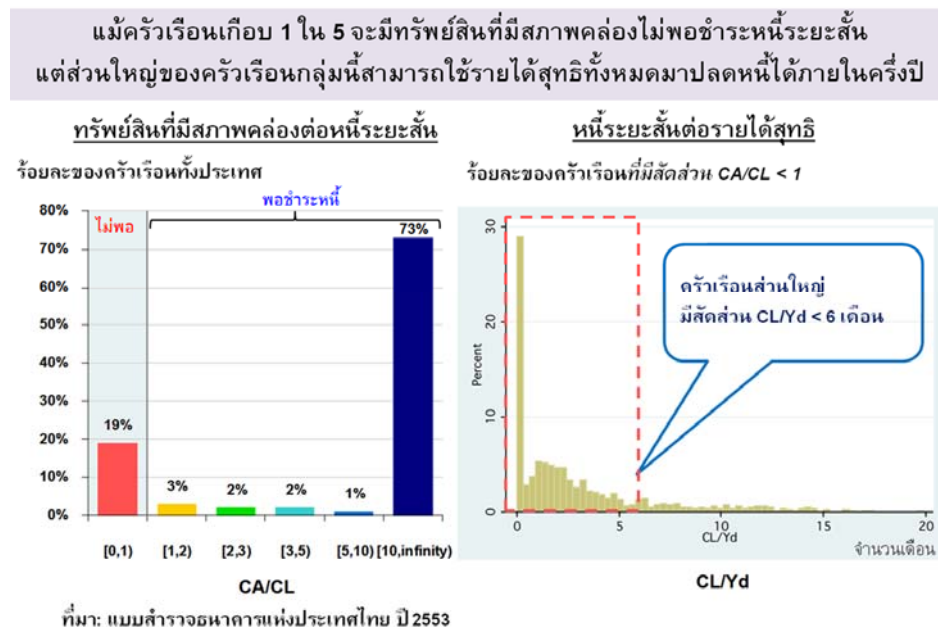
⁸ รายได้สุทธิ หมายถึง รายได้ต่อเดือนเมื่อหักภาษี ซึ่งแสดงถึงรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปใช้จ่ายได้จริง การใช้อัตรารายได้ที่เปรียบเทียบกับรายได้สุทธิจะช่วยให้พิจารณาฐานะทางการเงินที่แท้จริงของครัวเรือนได้ดียิ่งขึ้น

⁹ ค่าใช้จ่ายเพื่อการยังชีพ (Subsistence level of consumption) หมายถึงค่าใช้จ่ายพื้นฐานที่ครัวเรือนจ่ายเพื่อดำรงชีวิตให้อยู่รอด ซึ่งบทความนี้ได้กำหนดให้เท่ากับเส้นความยากจน (Poverty line) อย่างไรก็ดี ในความเป็นจริง ค่าใช้จ่ายนี้ย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือนตามระดับความจำเป็นในการบริโภคสินค้าต่าง ๆ ของครัวเรือนนั้นๆ

¹⁰ ในกรณีที่ครัวเรือนไม่มีหนี้ การศึกษานี้ได้กำหนดให้มูลค่าหนี้เป็น 1 บาท เพื่อให้คำนวณสัดส่วนดังกล่าวได้ ทั้งนี้ แม้อาจถือได้ว่าครัวเรือนที่มีสัดส่วน Yd/Dpmt มากกว่า 1 เท่าเป็นครัวเรือนที่มีสภาพคล่องดี แต่สัดส่วนดังกล่าวจะมีค่าสูง

หนี้ของครัวเรือนนอกจากประเภทที่ต้องจ่ายรายเดือนแล้ว ครัวเรือนอาจมีหนี้ที่มีกำหนดชำระภายใน 1 ปี หรือที่เรียกว่าหนี้ระยะสั้นด้วย การชำระหนี้ประเภทนี้ ครัวเรือนอาจบันทึกรายได้เก็บออมไว้ในรูปทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง เช่น เงินฝากออมทรัพย์ ทองคำ หุ้น ซึ่งสามารถขายและเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย (Cash Convertible) เมื่อถึงเวลาที่ต้องการนำเงินมาชำระหนี้ นอกจากนี้ ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องเหล่านี้ยังมีประโยชน์ในยามฉุกเฉินด้วย

ภาพที่ 4 : ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสภาพคล่องในระยะสั้นค่อนข้างสูง

การวัดความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้น จึงอาจวัดได้จากสัดส่วนทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่อหนี้ระยะสั้น¹² (Current Asset to Current Liabilities: CA/CL) โดยจะเห็นได้จากภาพที่ 4 ว่าครัวเรือนกว่าร้อยละ 80 มีสัดส่วนดังกล่าวมากกว่า 1 เท่า ซึ่งแสดงว่ามีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องเพียงพอสำหรับการชำระหนี้ระยะสั้นได้ นอกจากนี้ แม้ครัวเรือนส่วนที่เหลือจะมีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องไม่เพียงพอสำหรับการชำระหนี้ระยะสั้น แต่ครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวก็ยังสามารถใช้จ่ายได้สุทธิในแต่ละเดือนมาชำระหนี้ได้ โดยหากพิจารณาจากสัดส่วนหนี้ระยะสั้นต่อรายได้สุทธิ¹³ (Current Liabilities to Monthly Disposable Income: CL/Yd) ของครัวเรือนกลุ่มนี้ (ภาพที่ 4 ด้านขวา) ก็พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ในกลุ่มสามารถใช้จ่ายได้สุทธิทั้งหมดมาปลดหนี้ระยะสั้นได้ภายใน 6 เดือน และหากหักรายได้สุทธิด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อการยังชีพ จะพบว่าเกือบร้อยละ 70 ของครัวเรือนในกลุ่มนี้สามารถใช้จ่ายได้ส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายยังชีพมาชำระหนี้ระยะสั้นได้หมดภายใน

หรือต่ำมากเท่าใดมิได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของครัวเรือนที่จะชำระหนี้เป็นสัดส่วนมากหรือน้อยเพียงใดด้วย

¹¹ ในปี 2553 มีครัวเรือนที่เป็นหนี้คิดเป็นร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั่วประเทศ ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 64 ในปี 2549 สอดคล้องกับภาระหนี้โดยรวมที่ลดลง

¹² ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง ได้แก่ เงินสด ทองคำ อัญมณี เงินฝากในธนาคารพาณิชย์และสหกรณ์ หุ้น

¹³ สัดส่วนหนี้ระยะสั้นต่อรายได้สุทธิ (Current Liabilities to Monthly Disposable Income: CL/Yd) บ่งบอกว่าครัวเรือนต้องใช้ระยะเวลานานกี่เดือนจึงจะปลดหนี้ระยะสั้นได้หมดหากชำระด้วยรายได้สุทธิทั้งหมดในแต่ละเดือนเพียงอย่างเดียว (แนวคิดเหมือนกับการคำนวณสัดส่วน D/Yd)

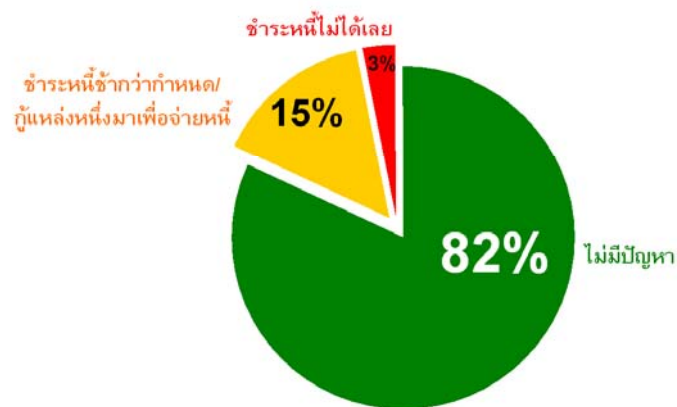
1 ปี ซึ่งบ่งบอกถึงสุขภาพทางการเงินที่ไม่เลวนัก อย่างไรก็ตาม การที่ครัวเรือนกลุ่มนี้ไม่มีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องมาช่วยในการชำระหนี้ระยะสั้น บ่งชี้ว่าครัวเรือนมีความเสี่ยงในการชำระหนี้หากประสบปัญหาขาดรายได้ในอนาคต

ในปี 2553 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสภาพคล่องดี และแม้แต่ในปี 2552 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤต ครัวเรือนร้อยละ 82 ก็ไม่มีปัญหาในการชำระหนี้

โดยสรุป แม้ไม่อาจจะระบุได้ว่าฐานะทางการเงินด้านสภาพคล่องของครัวเรือนในปี 2553 แข็งแกร่งขึ้นหรือเปราะบางลงเนื่องจากไม่มีข้อมูลในอดีตที่จะใช้เปรียบเทียบได้ แต่จากการวัดด้วยอัตราส่วนทั้งสามก็ทำให้ประเมินได้ว่า ในปี 2553 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีสภาพคล่องที่ดี และสามารถชำระหนี้ได้ในระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับในช่วงวิกฤต โดยเมื่อสอบถามครัวเรือนที่มีหนี้ถึงปัญหาในการชำระหนี้ในปี 2552 ก็พบว่าส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการชำระหนี้แต่อย่างใด (ภาพที่ 5) สะท้อนถึงความแข็งแกร่งด้านสภาพคล่องของครัวเรือน

ภาพที่ 5 : ครัวเรือนกว่าร้อยละ 80 ไม่มีปัญหาในการชำระหนี้ในปี 2552

สถานการณ์ด้านการชำระหนี้ที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนย่อยที่สุดในรอบปี 2552

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2553

(3) ความสามารถในการดำรงการบริโภค

การสะสมความมั่งคั่งและรักษาสภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือนนั้น โดยพื้นฐานแล้วมีไว้เพื่อการใช้จ่ายและบริโภคของครัวเรือนนั่นเอง ดังนั้นคุณลักษณะสุดท้ายของครัวเรือนที่มีความเข้มแข็งทางการเงิน จึงได้แก่ความสามารถที่จะดำรงการใช้จ่ายเพื่อบริโภคไว้ได้

ครัวเรือนที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินควรต้องสามารถหารายรับมาให้พอรายจ่ายได้ ซึ่งสามารถวัดได้จากสัดส่วนรายได้สุทธิต่อค่าใช้จ่าย (Monthly Disposable Income to Total Consumption: Yd/C) โดยครัวเรือนใดที่มีรายได้สุทธิมากกว่ารายจ่ายจะมีสัดส่วนดังกล่าวมากกว่า 1 เท่า แสดงว่าครัวเรือนมีเงินออมเหลือเก็บไว้สะสมความมั่งคั่งในอนาคต

ในปี 2553 เกือบครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั่วประเทศประสบปัญหารายได้ไม่พอค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน สะท้อนถึงความเปราะบางในการดำรงการบริโภคระยะสั้น

จากการสำรวจด้านรายได้รายจ่ายทั้งในปี 2549 และปี 2553 พบว่า ฐานะทางการเงินของครัวเรือนไทยในด้านนี้ไม่ได้แข็งแกร่งมากนัก โดยในปี 2549 มีครัวเรือนถึงร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั่วประเทศที่มีรายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย และสัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 48 ของครัวเรือนทั่วประเทศในปี 2553 สะท้อนว่าครัวเรือนเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนได้ ซึ่งจะมีนัยต่อการออมและความมั่งคั่งของภาคครัวเรือนในอนาคต

แม้ครัวเรือนกลุ่มที่นำเป็นกังวลนี้จะมีรายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย แต่อาจนำทรัพย์สินที่มีอยู่มาใช้จ่ายในการบริโภคได้ เช่น ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง เช่น เงินฝากในธนาคาร ซึ่งเมื่อพิจารณาสัดส่วน *ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่อค่าใช้จ่าย* (Current Asset to Total Expenditure: CA/C) ก็พบว่า ในปี 2553 ครัวเรือนกลุ่มนี้โดยเฉลี่ยสามารถนำทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องมาใช้จ่ายในการบริโภคได้ติดต่อกันประมาณ 3 เดือนครึ่ง (ค่าเฉลี่ยของสัดส่วน CA/C อยู่ที่ 3.55 เท่า) เพิ่มขึ้นจากประมาณ 3 เดือน (ค่าเฉลี่ย CA/C 2.89 เท่า) ในปี 2549

นอกจากทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง ครัวเรือนยังสามารถขายทรัพย์สินอื่นๆ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน มาเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคได้ โดยหากวัดจากสัดส่วน *ทรัพย์สินรวมต่อค่าใช้จ่าย* (Total Asset to Total Expenditure: A/C) จะพบว่า ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้ไม่พอค่าใช้จ่ายมีความสามารถในด้านนี้ดีขึ้นเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยสัดส่วน A/C ปรับดีขึ้นจาก 57 เท่าในปี 2549 เป็น 62 เท่าในปี 2553 หรือหมายถึงสามารถใช้ทรัพย์สินทั้งหมดมาเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคได้ติดต่อกันโดยเฉลี่ยประมาณ 5 ปี ในปี 2553

ทั้งนี้ สัดส่วน CA/C และ A/C ที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือนกลุ่มนี้ สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยในภาพรวมของปี 2553 ที่ปรับดีขึ้นจากปี 2549¹⁴ โดยสัดส่วน CA/C ปรับเป็น 5.57 เท่าจาก 4.70 เท่า และสัดส่วน A/C ปรับเป็น 70.3 เท่าจาก 67.5 เท่า เป็นสัญญาณที่ดีว่าครัวเรือนโดยรวมมีความสามารถในการดำรงการบริโภคด้วยทรัพย์สินที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่าทั้งปี 2549 และปี 2553 มีครัวเรือนเพียงประมาณร้อยละ 3-4 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ไม่สามารถดำรงการใช้จ่ายด้วยทรัพย์สินรวมได้ (สัดส่วน A/C ต่ำกว่า 1 เท่า) สะท้อนว่าครัวเรือนในประเทศมีฐานะในด้านการดำรงการบริโภคด้วยทรัพย์สินที่ค่อนข้างแข็งแกร่ง

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการขายทรัพย์สินที่มีมาใช้จ่ายหรือการกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อบริโภค ย่อมไม่ใช่วิธีการดำรงการบริโภคที่ยั่งยืน เนื่องจากจะทำให้ความมั่งคั่งของครัวเรือนลดลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนไม่ควรกู้หนี้ยืมสินมาจ่ายค่าใช้จ่ายพื้นฐานอย่างรายจ่ายเรื่องอาหาร มิฉะนั้น อาจนับได้ว่าครัวเรือนดังกล่าวไม่เพียงขาดความมั่นคงทางการเงิน แต่ยังขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิตด้วย เมื่อวัดว่าครัวเรือนสามารถหารายได้มาจุนเจือค่าอาหารได้หรือไม่ พบว่าในปี 2553 ครัวเรือนกว่าร้อยละ 95 มีสัดส่วน *รายได้สุทธิต่อรายจ่ายอาหาร* (Monthly Disposable Income to Food Consumption: Yd/Food) มากกว่าเกณฑ์ 1 เท่า นั่นคือมีความสามารถในการดำรงการบริโภคอาหารไว้ได้ อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนในภาพรวมมีสัดส่วนดังกล่าวลดลง¹⁵ ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมของภาคครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยในปี 2553 ลดลงในช่วงหลังวิกฤตการเงินโลก

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์สัดส่วน Yd/C ข้างต้น ใช้ข้อมูลจากการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีลักษณะสอบถามรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเป็นรายการๆ ไป ทำให้คำตอบในส่วนรายได้เมื่อรวมกันแล้วมีโอกาสต่ำกว่ารายได้จริง และส่งผลให้ค่าสัดส่วน Yd/C เบี่ยงเบนไปทางรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย โดยทำให้มีครัวเรือนที่รายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายมากถึงร้อยละ 48 อย่างไรก็ตาม หากใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งให้ครัวเรือนประเมินรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนโดยตรง¹⁶ (ภาพที่ 6) ก็พบว่า สัดส่วน

¹⁴ ตารางผลการวัดความแข็งแกร่งของครัวเรือนในภาพรวมสรุปไว้ในภาคผนวก ค.

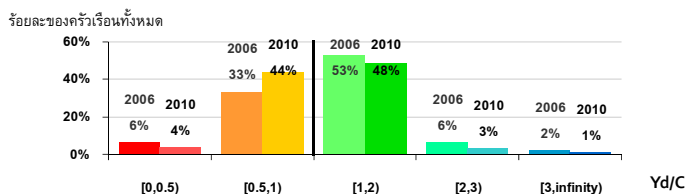
¹⁵ หากพิจารณาสัดส่วน Yd/Food รายครัวเรือนเรียงตามลำดับจากน้อยไปมากในปี 2553 พบว่าเมื่อเทียบครัวเรือนในลำดับ (percentile) เดียวกันจะมีค่าสัดส่วนนี้ลดลงจากปี 2549 ทั้งนี้ แบบสำรวจที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้ไม่ได้ใช้ตัวอย่างซ้ำ จึงไม่สามารถระบุได้โดยตรงว่าครัวเรือนที่สำรวจในแต่ละปี มีสัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นหรือลดลง

¹⁶ ข้อถามที่ให้ครัวเรือนประเมินรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนในแบบสำรวจรพท. นั้น เป็นข้อถามที่ถามต่อเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้สัดส่วนระหว่างรายได้กับรายจ่ายใกล้เคียงค่าที่แท้จริงมากกว่าการรวมรายได้และค่าใช้จ่ายจาก

ครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิไม่พอค่าใช้จ่ายมีประมาณร้อยละ 20 ของประเทศ ซึ่งน้อยกว่าสัดส่วนที่คำนวณได้จากการรวมรายได้และรายจ่ายจากข้อมูลหลายรายการย่อย

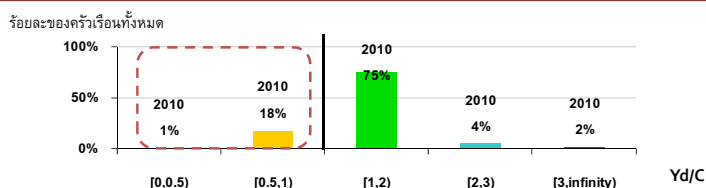
ภาพที่ 6 : หากสอบถามครัวเรือนโดยตรง พบว่าครัวเรือนที่มีปัญหารายได้สุทธิไม่พอค่าใช้จ่ายมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ของครัวเรือนทั้งหมด

Yd/C จำนวนจากการรวมข้อมูลย่อย: ในปี 2553 มีครัวเรือนที่ $Yd/C < 1$ ประมาณร้อยละ 48

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2549 และ ปี 2553

Yd/C จำนวนจากการถามโดยตรง: ในปี 2553 มีครัวเรือนที่ $Yd/C < 1$ ประมาณร้อยละ 20

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2553

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความแข็งแกร่งในการดำรงการบริโภคในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนจำนวนหนึ่งยังมีความเปราะบางในการดำรงการบริโภคด้วยรายได้สุทธิ

โดยสรุปในด้านความสามารถในการดำรงการบริโภค ในปี 2553 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความแข็งแกร่งในการดำรงการบริโภคในระยะยาวด้วยทรัพย์สินและสามารถดำรงการบริโภคอาหารซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นไว้ได้อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนจำนวนหนึ่งยังมีความเปราะบางในการดำรงการบริโภคด้วยรายได้สุทธิ ซึ่งจะส่งผลต่อการออมของครัวเรือนในอนาคต ทั้งนี้ ความสามารถในการดำรงการบริโภคที่ลดลงในปี 2553 ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากรายได้ของครัวเรือนที่ลดลงในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจการเงิน ในขณะที่ไม่สามารถลดรายจ่ายต่างๆ ได้มากนักโดยเฉพาะรายจ่ายพื้นฐาน นอกจากนี้ การที่ครัวเรือนไม่ได้ลดสัดส่วนการบริโภคลงมากเมื่อเทียบกับรายได้จากอดีตความได้หนึ่งเห็นว่า ครัวเรือนยังมีความมั่นใจว่ามีฐานะที่แข็งแกร่งพอที่จะสามารถดำรงการบริโภคต่อไปในระยะยาวได้

เมื่อประมวลผลการวิเคราะห์การกระจายตัวของความแข็งแกร่งทางการเงินของภาคครัวเรือน บทความนี้พบว่า ในด้านความมั่งคั่งและสภาพคล่องนั้น ครัวเรือนส่วนใหญ่ของประเทศมีฐานะที่อยู่ในเกณฑ์ดี อย่างไรก็ตาม ในด้านการดำรงการบริโภคยังมีครัวเรือนส่วนหนึ่งที่ประสบปัญหารายได้ไม่พอค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน ซึ่งมีภัยต่อการออมของครัวเรือนในอนาคต¹⁷

หลายๆ รายการ อย่างไรก็ตาม รายได้และรายจ่ายที่ครัวเรือนประเมินโดยตรงนั้นยังอาจมีความเบี่ยงเบนได้ ทั้งนี้ บทความนี้จึงยึดข้อมูลจากแบบสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นหลักเนื่องจากแบบสำรวจดังกล่าวมีการสำรวจต่อเนื่องและใช้ในงานวิจัยอย่างแพร่หลาย

¹⁷ รายละเอียดผลการวัดความแข็งแกร่งด้วยอัตราส่วนต่างๆ ได้สรุปไว้ในภาคผนวก ก.

3. ครัวเรือนกลุ่มใดที่มีความแข็งแกร่งน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จากการวิเคราะห์รายครัวเรือน ทำให้ทราบว่าฐานะทางการเงินของครัวเรือนส่วนใหญ่ยังคงความแข็งแกร่งได้ แม้เป็นช่วงที่เศรษฐกิจต้องเผชิญวิกฤตการณ์การเงินโลก อย่างไรก็ตาม ยังมีครัวเรือนกลุ่มใดที่มีความแข็งแกร่งน้อยกว่ากลุ่มอื่นหรือไม่ เป็นคำถามที่มีประโยชน์ในเชิงนโยบาย ในส่วนที่สามนี้จึงจะวิเคราะห์โดยแบ่งครัวเรือนตามมิติต่างๆ เพื่อตอบคำถามดังกล่าว โดยจะแบ่งพิจารณาครัวเรือนใน 3 มิติ ได้แก่ (1) แบ่งตามกลุ่มรายได้ (2) แบ่งตามภาคที่ครัวเรือนตั้งอยู่ และ (3) แบ่งตามสถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน

(1) แบ่งพิจารณาตามกลุ่มรายได้

ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยเป็นครัวเรือนกลุ่มที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษในแง่การดำเนินนโยบาย เนื่องจากรายได้น้อยจะส่งผลให้ครัวเรือนมีโอกาสเก็บออมและสะสมความมั่งคั่งได้น้อยกว่าครัวเรือนอื่น ซึ่งเพิ่มโอกาสให้มีความเสี่ยงด้านสภาพคล่องและการดำรงการบริโภคมากกว่าครัวเรือนกลุ่มอื่นด้วย หากเรียงครัวเรือนจากครัวเรือนที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยไปหาครัวเรือนที่มีรายได้มาก และแบ่งครัวเรือนนี้เป็น 5 กลุ่ม จะพบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยยังคงมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มอื่นหลายเท่า ดังแสดงในตารางที่ 4 ปงชี้ว่าการกระจายรายได้ของครัวเรือนยังมีความเหลื่อมล้ำกันมากซึ่งเห็นได้จากความเบ้ของ histogram ในภาพที่ 7

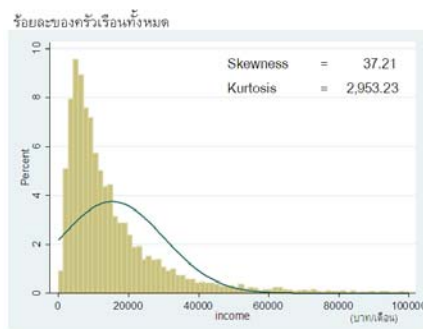
ตารางที่ 4 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนตามกลุ่มรายได้

ค่าเฉลี่ยของรายได้ในแต่ละกลุ่ม (บาทต่อเดือน)	ปี 2549	ปี 2553	อัตราการขยายตัวจากปี 2549
กลุ่มที่ 1 (รายได้ต่ำที่สุด)	3,800	4,500	18%
กลุ่มที่ 2	7,800	8,800	9%
กลุ่มที่ 3	12,500	13,600	6%
กลุ่มที่ 4	20,400	21,700	3%
กลุ่มที่ 5	53,900	53,500	-1%

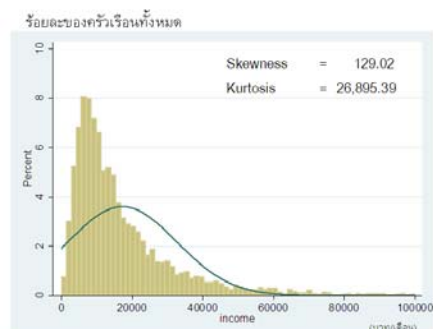
ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2549 และปี 2553 จำนวนโดยผู้เขียน

ภาพที่ 7 : การกระจายรายได้ของครัวเรือนยังมีความเหลื่อมล้ำมาก

การกระจายรายได้ในปี 2549

การกระจายรายได้ในปี 2553

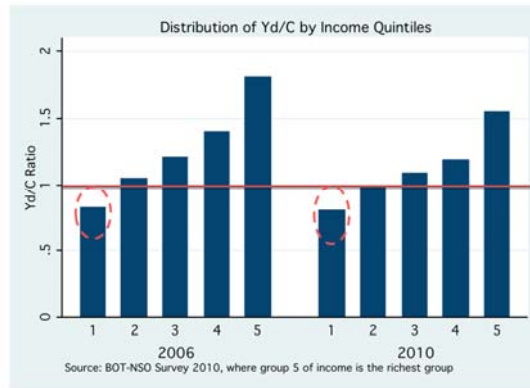

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2549 และ ปี 2553

ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดมีความสามารถในการดำรงการบริโภคที่เปราะบาง สะท้อนจากค่าเฉลี่ยของสัดส่วน Yd/C ที่ไม่ถึง 1 เท่า ทั้งในปี 2549 และปี 2553

เมื่อวัดความแข็งแกร่งทั้ง 3 ด้านของครัวเรือนในกลุ่มต่างๆ ก็พบว่าครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุด ยังคงประสบปัญหาในการดำรงการบริโภค โดยจากภาพที่ 8 จะเห็นว่าค่าเฉลี่ยของสัดส่วน Yd/C ในกลุ่มนี้ไม่ถึงเกณฑ์ 1 เท่า¹⁸

ภาพที่ 8 : ครัวเรือนทุกกลุ่มมีความสามารถในการดำรงการบริโภคลดลง โดยกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดยังมีความเปราะบางอยู่

*กลุ่มที่ 1 มีรายได้น้อยที่สุด ขณะที่กลุ่มที่ 5 มีรายได้สูงที่สุด

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2549 และ ปี 2553

นอกจากนี้ ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดยังมีสภาพคล่องน้อยกว่าครัวเรือนกลุ่มอื่นอย่างชัดเจนไม่ว่าจะวัดจากค่าเฉลี่ยของสัดส่วน CA/CL หรือ $Yd/Dpmt$ ดังแสดงในภาพที่ 9 ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาสัดส่วน $Yd/Dpmt$ จะสังเกตเห็นว่า ครัวเรือนกลุ่มแรกมีค่ามัธยฐาน (median)¹⁹ ที่สูงกว่ากลุ่มอื่นมาก แม้ในทางทฤษฎีสัดส่วนที่สูงหมายถึงครัวเรือนมีสภาพคล่องสูง แต่ในกรณีนี้อาจเป็นผลจากการที่ครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวส่วนใหญ่มีรายได้น้อยไม่อาจก่อหนี้ได้ และในปี 2553 ซึ่งเป็นช่วงหลังวิกฤต สถาบันการเงินอาจมีความเข้มงวดในการให้สินเชื่อ ในแง่บวกแสดงว่าครัวเรือนไม่ได้ก่อหนี้เกินกำลัง แต่ในอีกแง่ก็แสดงให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้วในยามวิกฤต ครัวเรือนต้องพึ่งสภาพคล่องจากรายได้น้อยและเงินเก็บออมที่ต่ำเท่านั้น ไม่อาจพึ่งพาสภาพคล่องจากเงินกู้ได้

ทั้งนี้ เมื่อวัดฐานะด้านความมั่งคั่งก็พบลักษณะที่สอดคล้องกันในปี 2553 โดยครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยมีค่ามัธยฐาน (median) ของสัดส่วน A/D เพิ่มขึ้นอย่างมากในปี 2553 (ภาพที่ 10) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้างต้นว่าครัวเรือนที่มีรายได้น้อยไม่อาจก่อหนี้ได้มากนักในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีความสามารถในการดำรงการบริโภคดีขึ้น และมีสัดส่วนด้านความมั่งคั่งที่ดี ครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุดกลับเป็นกลุ่มที่ก่อหนี้เพิ่มขึ้น และมีฐานะทางการเงินด้อยลง

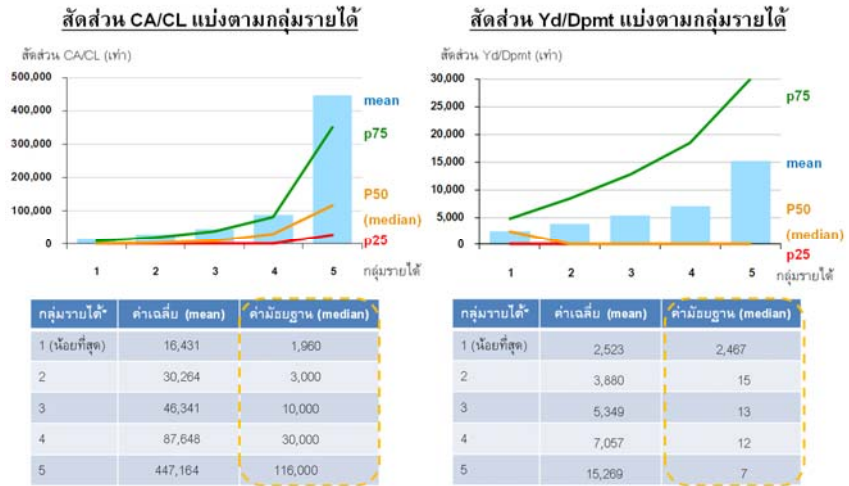
ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีความสามารถในการดำรงการบริโภคดีขึ้น และมีสัดส่วนด้านความมั่งคั่งที่ดีเนื่องจากไม่สามารถก่อหนี้ได้มากนักในช่วงวิกฤต ครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุดกลับเป็นกลุ่มที่ก่อหนี้เพิ่มขึ้น และมีฐานะทางการเงินด้อยลงในปี 2553 โดยจะเห็นได้จากตารางที่ 4 ว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มเดียวที่มีรายได้เฉลี่ยลดลงจากปี 2549 จึงอาจทำให้มีความจำเป็นต้องกู้หนี้ นอกจากนี้ ความแข็งแกร่งของครัวเรือน

¹⁸ อย่างไรก็ตาม หากคำนวณสัดส่วน Yd/C โดยตรงจากข้อมูลในแบบสอบถามรายปี ปี 2553 จะพบว่าทุกกลุ่มรายได้มีสัดส่วน Yd/C มากกว่า 1 เท่า แต่กลุ่มที่ 1 มีสัดส่วนดังกล่าวต่ำที่สุด กล่าวคือ เกิน 1 เท่าเพียงเล็กน้อย โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1.14 เท่า และมีค่ามัธยฐานอยู่ที่ 1.06 เท่า สอดคล้องการออมที่ต่ำของครัวเรือนกลุ่มนี้

¹⁹ ในกรณีที่ข้อมูลสถิติไม่ได้กระจายตัวเป็น normal distribution การพิจารณาค่ามัธยฐาน (median) จะช่วยให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นกว่าการพิจารณาแต่ค่าเฉลี่ย (mean) อย่างเดียว

กลุ่มนี้ก็ลดลงทั้งด้านความสามารถในการดำรงการบริโภคและด้านความมั่งคั่ง (ดังแสดงด้วยสัดส่วน Yd/C ในภาพที่ 8 และ สัดส่วน A/D ในภาพที่ 10²⁰) อีกทั้งยังมีสภาพคล่องรายเดือนที่ต่ำที่สุดอีกด้วย (ดังแสดงด้วยค่ามัธยฐานของสัดส่วน Yd/Dpmt ในภาพที่ 9)

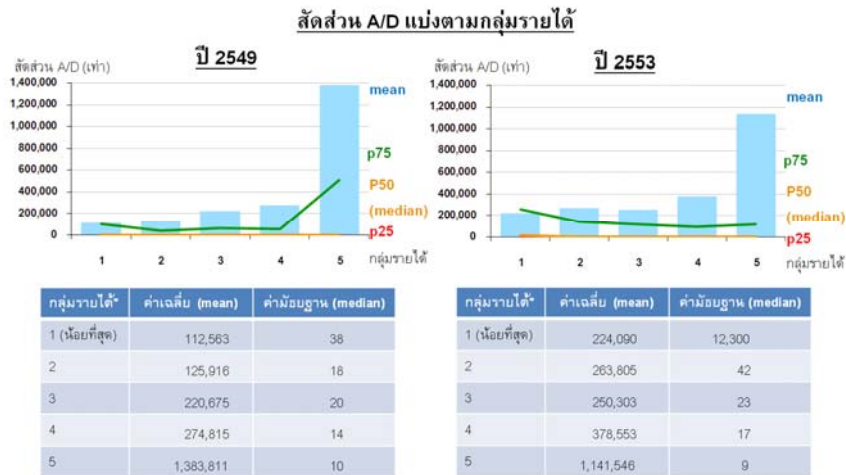
ภาพที่ 9 : ครัวเรือนที่มีรายได้มากขึ้น มีสภาพคล่องที่จะจ่ายหนี้ระยะสั้นดีขึ้น แต่มีสภาพคล่องรายเดือนน้อยลง (ค่ามัธยฐานของ Yd/Dpmt ต่ำลง)

*กลุ่มที่ 1 มีรายได้ต่ำที่สุด ขณะที่กลุ่มที่ 5 มีรายได้สูงที่สุด

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2553

ภาพที่ 10 : ครัวเรือนยังมีรายได้มากขึ้นยังมีความสามารถในการก่อหนี้ ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดไม่สามารถกู้หนี้ได้มากนักจึงมีค่ามัธยฐานของ A/D สูง

*กลุ่มที่ 1 มีรายได้ต่ำที่สุด ขณะที่กลุ่มที่ 5 มีรายได้สูงที่สุด

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2553

นอกจากนี้ การก่อหนี้ที่เพิ่มขึ้นขณะที่รายได้ลดลงทำให้ภาระหนี้ (Debt/Yd) ของครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุดเพิ่มขึ้นในปี 2553 โดยมีค่าเฉลี่ยประมาณ 10 เท่า เพิ่มขึ้นจากประมาณ 8 เท่าในปี 2549 ซึ่งจะเพิ่มแรงกดดันต่อฐานะทางการเงินของครัวเรือนกลุ่มนี้โดยเฉพาะด้านความมั่งคั่ง

²⁰ จะเห็นว่าสัดส่วน A/D ณ percentile 75 (p75) ค่าเฉลี่ยและค่ามัธยฐานของสัดส่วน A/D ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุด ลดลงอย่างมากในปี 2553 สะท้อนว่าครัวเรือนกลุ่มนี้ก่อหนี้เพิ่มขึ้น ทำให้ฐานะทางการเงินด้านความมั่งคั่งลดลง

โดยสรุป เมื่อพิจารณาตามกลุ่มรายได้ จะพบว่าในปี 2553 กลุ่มที่มีรายได้น้อย แม้มีความสามารถในการดำรงการบริโภคดีขึ้นจากปี 2549 แต่ยังเป็นกลุ่มที่ยังมีความเปราะบางมากที่สุด และในด้านสภาพคล่องก็มีความแข็งแกร่งน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับครัวเรือนกลุ่มอื่น แต่กลุ่มนี้มีฐานะด้านความมั่งคั่งดี โดยมีความเสี่ยงจะล้มละลายต่ำเนื่องจากมีความสามารถในการก่อหนี้ได้ต่ำ ในทางกลับกัน ครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุด แม้จะยังมีฐานะที่อยู่ในเกณฑ์ดีและดีกว่ากลุ่มอื่น แต่มีความมั่งคั่งและความสามารถในการดำรงการบริโภคลดลงจากปี 2549 อีกทั้งเป็นกลุ่มที่มีสภาพคล่องรายเดือนต่ำที่สุดด้วย ซึ่งต้องติดตามว่ากลุ่มที่มีรายได้ดีที่สุดในฐานะดีขึ้นเมื่อพ้นช่วงวิกฤตหรือไม่

(2) แบ่งพิจารณาตามภาคที่ครัวเรือนตั้งอยู่

ด้วยสภาพภูมิศาสตร์เศรษฐกิจที่ต่างกันของแต่ละภาค ฐานะทางการเงินของครัวเรือนในภาคต่างๆ จึงอาจมีความแตกต่างกันได้ การวิเคราะห์ครัวเรือนเป็นรายภาคนอกจากจะช่วยให้ผู้ดำเนินนโยบายมองเห็นฐานะทางการเงินของครัวเรือนในแต่ละภาค ยังเอื้อให้สามารถออกนโยบายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางการเงินของแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสมด้วย ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ได้แบ่งครัวเรือนเป็น 5 กลุ่มตามสถานที่ตั้งของครัวเรือน ได้แก่ (1) ครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร (Bangkok: BKK) (2) ครัวเรือนในภาคกลางซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร (Central: CEN) (3) ครัวเรือนในภาคเหนือ (North: N) (4) ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast: NE) และ (5) ครัวเรือนในภาคใต้ (South: S)

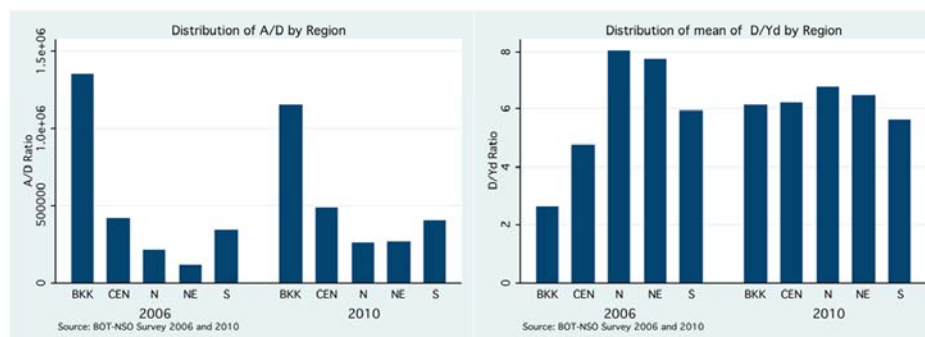
เมื่อวิเคราะห์ความแข็งแกร่งของครัวเรือนตามกลุ่มที่ได้แบ่งไว้ พบว่ากลุ่มครัวเรือนในเขต กทม. มีความแข็งแกร่งทางด้านความมั่งคั่ง (ภาพที่ 11) และสภาพคล่อง (ภาพที่ 12) สูงกว่าภาคอื่นๆ และแม้ความมั่งคั่งของครัวเรือนในเขต กทม. ที่เคยสูงในปี 2549 จะลดน้อยลงในปี 2553 แต่ค่าเฉลี่ยยังอยู่ในระดับใกล้เคียงกับภาคอื่นๆ ทั้งนี้ ภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะครัวเรือนในเขต กทม. ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจมากกว่าครัวเรือนกลุ่มอื่น โดยเมื่อสอบถามครัวเรือนถึงสภาพเศรษฐกิจในปี 2552 ก็พบว่า กว่าร้อยละ 34 ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 27 ของครัวเรือนในภาคอื่นๆ

กลุ่มครัวเรือนในเขต กทม. มีความแข็งแกร่งทางด้านความมั่งคั่ง และสภาพคล่องสูงกว่าภาคอื่นๆ ทั้งนี้ ภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะครัวเรือนในเขต กทม. ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจมากกว่าครัวเรือนกลุ่มอื่น

ภาพที่ 11 : ครัวเรือนในเขต กทม. มีความมั่งคั่งน้อยลงและมีภาระหนี้เพิ่มขึ้น ขณะที่ครัวเรือนในภาคอื่น ๆ มีความแข็งแกร่งเพิ่มขึ้น

แม้ กทม. ยังมีความมั่งคั่งสูงกว่าภาคอื่น แต่มีสัดส่วนลดลง

ครัวเรือนใน กทม. และภาคกลาง มีภาระหนี้เพิ่มขึ้น ขณะที่ภาคอื่น ๆ มีน้อยลง

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2549 และ ปี 2553

อย่างไรก็ตาม ในด้านความสามารถในการดำรงการบริโภค แม้ครัวเรือนในเขต กทม. จะมีความสามารถในการดำรงการบริโภคด้วยรายได้ (Yd/C) ที่ดี แต่กลับมีความสามารถในระยะยาว (ดังแสดงด้วยสัดส่วน A/C ในภาพที่ 13) ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ทั้งนี้ เนื่องจากครัวเรือนในเขต กทม. มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าครัวเรือน

ในภาคอื่นๆ ดังแสดงด้วยค่ามัธยฐานของค่าใช้จ่ายในตารางที่ 5 แต่กลับมีทรัพย์สินรวมต่ำกว่าภาคอื่นเมื่อวัดด้วยค่ามัธยฐาน²¹

ตารางที่ 5 รายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในปี 2553 แบ่งตามภาค

รายได้และค่าใช้จ่าย (บาทต่อเดือน)	ค่าเฉลี่ยรายได้ (mean)	ค่ามัธยฐานรายได้ (median)	ค่าเฉลี่ยค่าใช้จ่าย (mean)	ค่ามัธยฐานค่าใช้จ่าย (median)
ในเขตกทม.	31,179	22,000	352,163	21,013
ภาคกลางไม่รวมกทม.	20,846	14,838	140,700	14,613
ภาคเหนือ	14,362	9,500	67,186	9,189
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	15,639	9,648	51,048	9,590
ภาคใต้	20,099	15,236	92,394	14,375

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี 2553 คำนวณโดยผู้เขียน

ภาคใต้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีฐานะทางการเงินที่ดี โดยเป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากจะมีรายได้ที่ค่อนข้างดี ดึงเห็นได้จากค่ามัธยฐานในตารางที่ 5 แล้วยังมีฐานะด้านความมั่งคั่ง (ภาพที่ 11) และสภาพคล่อง (ภาพที่ 12) ที่ดีเช่นกัน ซึ่งในด้านสภาพคล่องนี้ ไม่เพียงมีค่ามัธยฐานใกล้เคียงกับกลุ่มครัวเรือนในเขต กทม. แต่ค่ามัธยฐานของครัวเรือนในภาคใต้ยังค่อนข้างใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยสะท้อนว่า ฐานะด้านสภาพคล่องของครัวเรือนในภาคใต้ค่อนข้างมีความใกล้เคียงกันมากกว่าครัวเรือนในภาคอื่น

ครัวเรือนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่เพียงมีรายได้ต่ำกว่าครัวเรือนในภาคอื่นๆ แต่ยังมี ความมั่งคั่ง (A/D) และ สภาพคล่อง (CA/CL) ที่ต่ำด้วย

เมื่อพิจารณาภาคอื่นๆ จะพบว่าภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีความมั่งคั่ง (ภาพที่ 11) และสภาพคล่อง (ภาพที่ 12) ต่ำกว่าภาคอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีรายได้ที่ต่ำกว่าครัวเรือนในภาคอื่นๆ ด้วย ดังแสดงในตารางที่ 5 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้างต้น (ภาพที่ 9) ที่พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยจะมีสภาพคล่องต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม ฐานะด้านความมั่งคั่งที่ต่ำได้ปรับดีขึ้นในปี 2553 เห็นได้จากค่าเฉลี่ยของสัดส่วน A/D ของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มที่เพิ่มสูงขึ้นจากปี 2549 ขณะที่ภาระหนี้มีน้อยลง ซึ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำของฐานะด้านความมั่งคั่งของครัวเรือนในภาคต่างๆ ลดลงจากในปี 2549

ภาพที่ 12 : ครัวเรือนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาพคล่องน้อยกว่าครัวเรือนในภาคอื่นๆ

สัดส่วน CA/CL แบ่งตามภาค

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2553

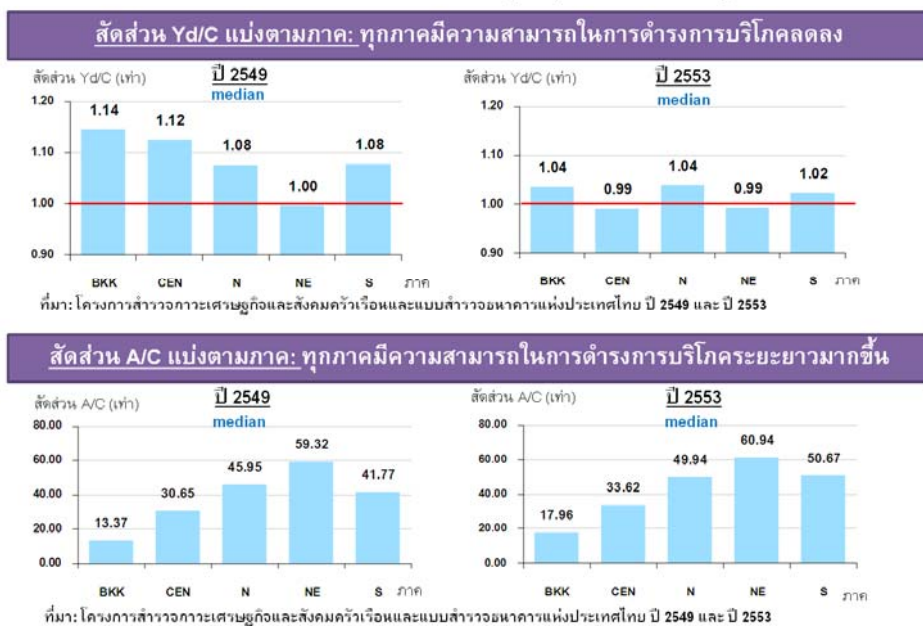
²¹ เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของทรัพย์สินรวม พบว่า ครัวเรือนในเขตกทม. มีความไม่เท่าเทียมกันสูงที่สุด ทำให้ค่าเฉลี่ยของทรัพย์สินรวมของครัวเรือนในเขตกทม. มีค่าสูง ทั้งๆ ที่ครัวเรือนกว่า 1 ใน 4 มีทรัพย์สินรวมไม่เกิน 60,000 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเมื่อเทียบกับครัวเรือนในภาคอื่นๆ ที่มีทรัพย์สินรวมน้อยก็พบว่ายังไม่ต่ำขนาดนั้น จึงอาจสะท้อนถึงกลุ่มคนจนเมืองได้

นอกจากนี้ ครัวเรือนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีความสามารถในการดำรงการบริโภคด้วยทรัพย์สินที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสัดส่วน A/C สูงที่สุด (ภาพที่ 13) ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า เป็นเพราะในกลุ่มภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเป็นเจ้าของบ้านและอสังหาริมทรัพย์ที่สูง ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ให้ดีแล้วจะเห็นว่าครัวเรือนไม่ควรดำรงการบริโภคด้วยอสังหาริมทรัพย์ โดยเฉพาะบ้านหรือที่ดินซึ่งเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ มิฉะนั้น หากครัวเรือนเหล่านี้ต้องขายบ้านหรือที่นาที่สวนมาเพื่อบริโภค ย่อมทำให้ฐานะทางการเงินของครัวเรือนประปรายลงได้

ครึ่งหนึ่งของครัวเรือนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย สะท้อนจากสัดส่วน Yd/C ที่ไม่ถึง 1 เท่า

ดังนั้น ครัวเรือนจึงควรสามารถดำรงการบริโภคด้วยรายได้ในแต่ละเดือนให้ได้ หรือควรต้องมีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องเพียงพอในการใช้จ่าย โดยเฉพาะพิจารณาสัดส่วน Yd/C (ภาพที่ 13) และ สัดส่วน CA/C ของกลุ่มต่างๆ²² พบว่า กลุ่มภาคกลางและกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความอ่อนแอในการดำรงการบริโภคมากที่สุด เนื่องจากมีสัดส่วนทั้งสองในระดับต่ำกว่าภาคอื่นๆ โดยเฉพาะสัดส่วน Yd/C ซึ่ง ในปี 2553 ครัวเรือนครึ่งหนึ่งของทั้งสองกลุ่มมีสัดส่วนดังกล่าวลดลงเหลือเพียง 0.99 เท่าหรือต่ำกว่า ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่น่ากังวล เพราะรายได้ไม่พอค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม ถ้าวัดด้วยสัดส่วน Yd/C โดยตรงจากข้อมูลของแบบสำรวจ ชปท. จะได้ว่า ในปี 2553 ครัวเรือนในทุกภาคยังมีความสามารถในการดำรงการบริโภคด้วยรายได้สุทธิโดยเฉลี่ยมากกว่า 1 เท่า²³

ภาพที่ 13 : ครัวเรือนในเขตกทม. มีความสามารถในการดำรงการบริโภคระยะสั้น (Yd/C) ที่ดี แต่ความสามารถในระยะยาว (A/C) ต่ำกว่าภาคอื่นๆ

โดยสรุป จะเห็นว่าครัวเรือนในเขต กทม. และภาคใต้มีฐานะทางการเงินในด้านความมั่งคั่งและสภาพคล่องที่ดี โดยเฉพาะกลุ่ม กทม. ซึ่งยังมีรายได้ดีที่สุดในปี 2552 ส่วนกลุ่มภาคเหนือแม้มีความมั่งคั่งและสภาพคล่องน้อยแต่ยังสามารถดำรงการบริโภคได้จึงไม่น่ากังวลมากนัก สำหรับครัวเรือนใน

²² ค่ามัธยฐานของสัดส่วน CA/C ของครัวเรือนในภาคต่างๆ สามารถเรียงลำดับจากน้อยไปมากได้ดังนี้ ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.) 1.40 เท่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1.49 เท่า กทม. 1.67 เท่า ภาคเหนือ 1.84 เท่า และภาคใต้ 2.32 เท่า

²³ หากพิจารณาค่ามัธยฐานของ Yd/C ในแต่ละกลุ่มเรียงลำดับจากน้อยไปมาก จะได้ดังนี้ ภาคกลาง 1.11 เท่า ภาคเหนือ 1.13 เท่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1.14 เท่า ภาคใต้และ กทม. มีค่าเท่ากันที่ 1.17 เท่า

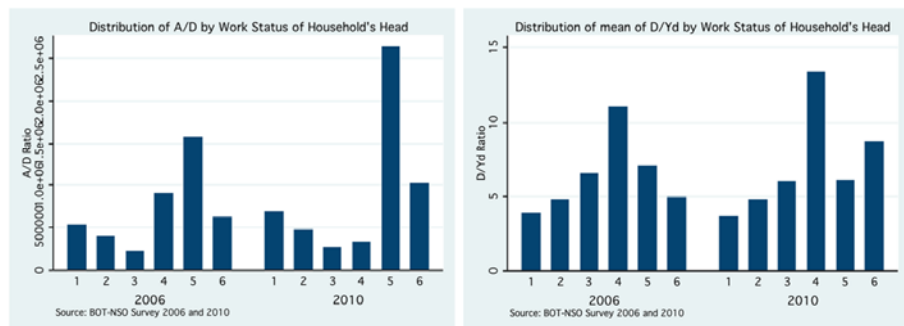
กลุ่มภาคกลางแม้มีความมั่งคั่งและสภาพคล่องพอควรแต่ยังมีความเปราะบางในด้านการบริโภคจึงเป็นภาคที่มีฐานะน่ากังวล อย่างไรก็ตาม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาจจัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีฐานะด้อยที่สุด เนื่องจากมีความอ่อนแอทั้งความมั่งคั่งและสภาพคล่องที่ต่ำ รวมทั้งความสามารถในการบริโภคที่เปราะบาง

(3) แบ่งพิจารณาตามสถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือน

สถานะการทำงานเป็นอีกมิติหนึ่งที่น่าสนใจ ในการศึกษานี้ได้แบ่งครัวเรือนเป็น 6 กลุ่มตามสถานะการทำงานของหัวหน้าครัวเรือนดังนี้ (1) กลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพหารายได้ เช่น ป่วย พิการ กำลังหางาน หรือสมัครใจไม่ทำงาน (2) กลุ่มทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ได้แก่ การช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง หรือหัวหน้าครัวเรือนทำงานบ้าน (3) กลุ่มลูกจ้างภาคเอกชนหรือประกอบอาชีพอิสระ (4) กลุ่มลูกจ้างภาครัฐ (ทั้งรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ) (5) กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเกษียณจากการทำงาน และ (6) กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นนายจ้าง หรือรวมกลุ่มสหกรณ์

การวิเคราะห์จากภาพที่ 14 -16 พบว่า ครัวเรือนกลุ่มที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ได้แก่ กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นลูกจ้างภาคเอกชนหรือประกอบอาชีพอิสระ (กลุ่มที่ 3) และกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนช่วยธุรกิจโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือทำงานบ้าน (กลุ่มที่ 2) เนื่องจากทั้งสองกลุ่มยังมีความแข็งแกร่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มอื่นๆ ในทุกด้าน แม้จะมีความแข็งแกร่งในด้านความมั่งคั่งเพิ่มขึ้นในปี 2553 ก็ตาม

ภาพที่ 14 : ครัวเรือนแทบทุกกลุ่มมีความมั่งคั่งมากขึ้น ยกเว้นกลุ่มลูกจ้างภาครัฐ (กลุ่ม 4) ซึ่งมีภาระงานที่มั่นคงและสามารถกู้หนี้ได้มากขึ้น และกลุ่มนายจ้าง (กลุ่ม 6) ที่มีภาระหนี้มากขึ้นในช่วงวิกฤต แต่ก็มี ความมั่งคั่งเพิ่มขึ้นด้วย

Note:

1 = Not Working ; 2 = Unpaid Household Labour ; 3 = Self Employed and Private Employee ;

4 = Public Employee ; 5 = Retired ; 6 = Employer

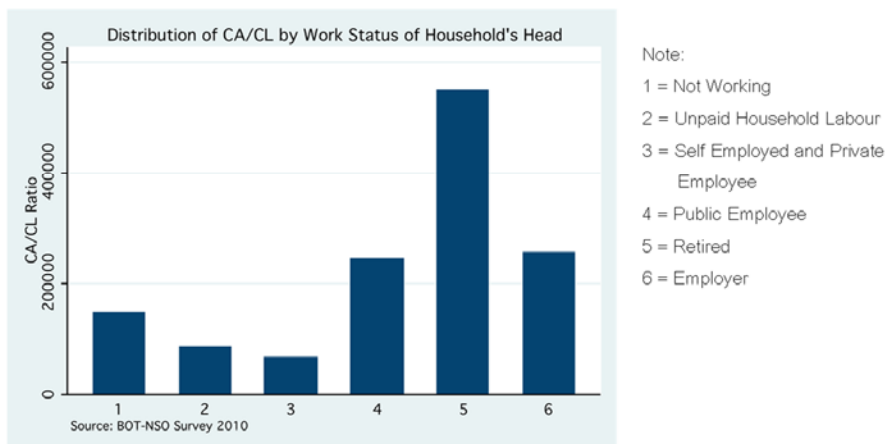
ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2549 และ ปี 2553

ร้อยละ 48 ของครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้ทำงานหารายได้ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุด

ทั้งนี้ การที่อัตราส่วนต่างๆ แสดงว่ากลุ่มซึ่งหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้ทำงานหารายได้ (กลุ่มที่ 1) มีความแข็งแกร่งในด้านความมั่งคั่งและสภาพคล่องมากกว่าครัวเรือนกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 อาจเป็นเพราะครัวเรือนกลุ่มนี้ขาดคุณสมบัติที่จะกู้หนี้จากสถาบันการเงินจึงทำให้มีภาระหนี้ต่ำและมีสัดส่วนความมั่งคั่งสูง โดยร้อยละ 48 ของครัวเรือนในกลุ่มที่ 1 ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุดตามตารางที่ 4 ซึ่งครัวเรือนกลุ่มแรกนี้มีฐานะที่อ่อนแอมากที่สุด เนื่องจากในปี 2553 ซึ่งเป็นช่วงหลังวิกฤต ครัวเรือนในกลุ่มนี้โดยเฉลี่ยมีรายได้ในแต่ละเดือนไม่เพียงพอรองรับค่าใช้จ่ายดังแสดงในภาพที่ 16

สำหรับครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นลูกจ้างภาครัฐ (กลุ่มที่ 4) แม้มีภาระหนี้สูงขึ้นอย่างชัดเจน (ดังแสดงในภาพที่ 14 ด้านขวา) แต่เนื่องจากการรับราชการและการเป็นลูกจ้างรัฐวิสาหกิจเป็นอาชีพที่มีแหล่งรายได้มั่นคงมากกว่าเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้ที่มั่นคงกว่า ทำให้มีภาระหนี้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ นั้นเอง ทั้งนี้ แม้ครัวเรือนกลุ่มนี้มีความมั่งคั่งที่ลดลงแต่สภาพคล่องที่ยังค่อนข้างสูง (ภาพที่15) จึงสะท้อนว่าฐานะทางการเงินของกลุ่มนี้ยังไม่น่าเป็นกังวล

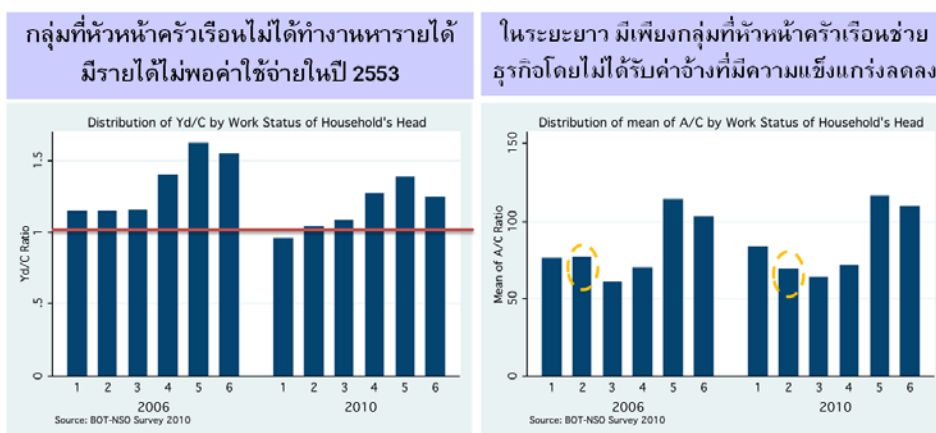
ภาพที่ 15 : ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนทำงานเป็นลูกจ้างภาคเอกชนหรือรับจ้างอิสระ (กลุ่ม 3) เป็นกลุ่มที่มีสภาพคล่องต่ำที่สุด

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2553

สำหรับกลุ่มที่มีฐานะทางการเงินดีได้แก่กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเกษียณแล้ว (กลุ่มที่ 5) และกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นนายจ้าง (กลุ่มที่ 6) โดยกลุ่มที่มีหัวหน้าครัวเรือนเกษียณแล้วมีความแข็งแกร่งมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างชัดเจน ทั้งด้านความมั่งคั่ง สภาพคล่องและความสามารถในการดำรงการบริโภคของครัวเรือน บ่งชี้ว่าหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มดังกล่าวได้สะสมความมั่งคั่งและฐานะเพียงพอแล้วจึงตัดสินใจเกษียณจากการทำงาน และสำหรับกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นนายจ้าง แม้จะมีภาระหนี้เพิ่มขึ้นในช่วงหลังวิกฤตแต่สามารถเพิ่มความมั่งคั่งได้ด้วยเช่นกัน รวมทั้งยังมีสภาพคล่องและความสามารถในการบริโภคที่ค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มอื่นอีกด้วย

ภาพที่ 16 : ความสามารถในการดำรงการบริโภคของครัวเรือนลดลงในระยะสั้น

Note:

- 1 = Not Working ; 2 = Unpaid Household Labour ; 3 = Self Employed and Private Employee ;
 4 = Public Employee ; 5 = Retired ; 6 = Employer

ที่มา: แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2549 และ ปี 2553

อนึ่ง หลังจากวิกฤตการเงินในปี 2552 ความสามารถในการดำรงการบริโภคของครัวเรือนในระยะสั้นลดลงในทุกกลุ่ม สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ภาคครัวเรือนในระดับประเทศและการวิเคราะห์ในมิติอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนส่วนใหญ่สามารถรักษาระดับความแข็งแกร่งในด้านกรบริโภคในระยะยาวได้ มีเพียงกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนช่วยธุรกิจโดยไม่ได้รับค่าจ้างเท่านั้นที่มีค่าเฉลี่ยของสัดส่วน A/C ลดลงเล็กน้อยในปี 2553

ในภาพรวม กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้ทำงานหารายได้เป็นกลุ่มที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม แม้ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความมั่งคั่งดีขึ้นในปี 2553 แต่มีความสามารถในการดำรงการบริโภคระยะสั้นลดลงในทุกกลุ่ม สอดคล้องกับภาพรวมในระดับประเทศ

ในภาพรวม กลุ่มครัวเรือนที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินน้อยที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้ทำงานหารายได้ (กลุ่มที่ 1) ซึ่งแม้จะมีความมั่งคั่งและสภาพคล่องอยู่บ้าง แต่เป็นกลุ่มเดียวที่ยังมีครัวเรือนส่วนหนึ่งประสบความเปราะบางในการดำรงการบริโภค นอกจากนี้ กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นลูกจ้างภาคเอกชนหรือประกอบอาชีพอิสระ (กลุ่มที่ 3) ก็มีความแข็งแกร่งน้อย เนื่องจากมีความมั่งคั่ง สภาพคล่องและความสามารถในการดำรงการบริโภคที่ต่ำที่สุด เช่นเดียวกับกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (กลุ่มที่ 2) ซึ่งมีความแข็งแกร่งในทุกด้านในระดับต่ำ สำหรับกลุ่มลูกจ้างภาครัฐ (กลุ่มที่ 4) แม้มีความมั่งคั่งต่ำแต่เนื่องจากมีการงานที่มั่นคงจึงสามารถแบกรับภาระหนี้ที่สูงได้ (higher leverage) ในขณะที่ กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเกษียณจากการทำงาน (กลุ่มที่ 5) และกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นนายจ้าง (กลุ่มที่ 6) เป็นกลุ่มที่ไม่น่ากังวล ทั้งนี้ แม้ครัวเรือนส่วนใหญ่มีความมั่งคั่งดีขึ้นในปี 2553 แต่มีความสามารถในการดำรงการบริโภคระยะสั้นลดลงในทุกกลุ่ม สอดคล้องกับภาพรวมในระดับประเทศ

การวิเคราะห์โดยแบ่งพิจารณาเป็นมิติต่าง ๆ พบว่า กลุ่มที่มีความแข็งแกร่งน้อย ในด้านรายได้คือ ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุด สำหรับมิติพื้นที่ที่อยู่อาศัย คือ ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และ ภาคกลาง และในมิติอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน คือ ครัวเรือนที่หัวหน้าไม่ได้ทำงานหรือทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง หรือ เป็นลูกจ้างภาคเอกชน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาภาคครัวเรือนโดยรวม อาจกล่าวได้ว่าฐานะทางการเงินที่ดีพอควร โดยครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้ประสบปัญหาด้านความมั่งคั่งและสภาพคล่อง มีเพียงด้านความสามารถในการดำรงการบริโภคเท่านั้น ที่ครัวเรือนบางกลุ่มมีความเปราะบางถึงขั้นไม่สามารถดำรงการบริโภคด้วยรายได้สุทธิได้ แต่กระนั้นครัวเรือนส่วนใหญ่ก็ยังสามารถดำรงการบริโภคด้วยทรัพย์สินได้ในระยะยาว

ด้วยเหตุที่ภาคครัวเรือนเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการบริโภคภาคเอกชนของประเทศ ความแข็งแกร่งของฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือนจึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ภาคครัวเรือนใช้จ่ายและก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในส่วนถัดไปของบทความซึ่งเป็นการวิเคราะห์ส่วนสุดท้าย จะพิจารณาว่าหากฐานะทางการเงินของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลกระทบต่อกรบริโภคของครัวเรือนอย่างไรบ้าง อันจะส่งผลกระทบต่อกรบริโภคภาคเอกชนและเศรษฐกิจในระดับมหภาคได้

4. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงิน ต่อการบริโภคในภาคครัวเรือน (Wealth effect on consumption)²⁴

ในการวิเคราะห์งบดุลผ่านอัตราส่วนทางการเงินข้างต้นนั้น เป็นการประเมินสถานะความแข็งแกร่งของภาคครัวเรือนว่ามีความสามารถดำรงความกินดีอยู่ดีของตัวเองไว้ได้จากการมีฐานะทางการเงินที่เข้มแข็ง เช่น การมีระดับความมั่งคั่งเพียงพอ การมีความสามารถในการบริหารภาระหนี้ และความสามารถในการ

²⁴ ผลการศึกษาในส่วนนี้คัดยอกจาก Rungcharoenkitkul (2011) "Wealth Effects and Consumption in Thailand", Bank of Thailand Discussion Paper.

หล่อเลี้ยงระดับการบริโภคไว้ ตามที่ได้กล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม หากฐานะทางการเงินหรือระดับความมั่งคั่งนี้ได้รับผลกระทบ เช่น เกิดอุทกภัยที่ทำลายมูลค่าทรัพย์สินตลอดจนไร่นาของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือเกิดวิกฤตการเงินที่ทำให้ทรัพย์สินทางการเงินเช่น หุ้น เสื่อมมูลค่าอย่างรวดเร็ว ภาคครัวเรือนก็ย่อมต้องมีการปรับตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคได้ ในส่วนสุดท้ายของบทความนี้ จะเป็นการประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงระดับความมั่งคั่งของภาคครัวเรือนต่อการบริโภค

วิธีการศึกษาโดยสังเขป

ตามทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับกันในปัจจุบันนั้น แต่ละครัวเรือนเลือกที่จะบริโภคในแต่ละช่วงเวลา (C) คิดเป็นสัดส่วนของผลรวมระหว่างรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตทั้งหมดเมื่อคิดในรูปมูลค่าปัจจุบัน (Discounted lifetime permanent income: Y^P) บวกกับความมั่งคั่งในปัจจุบัน (Wealth: W)

$$C = k(Y^P + W)$$

ซึ่งมีความหมายว่าครัวเรือนวางแผนที่จะทยอยบริโภค โดยค่อยๆ แบ่งออกจากทรัพยากรทางการเงินที่มีทั้งหมดของครัวเรือน คือระดับความมั่งคั่งปัจจุบัน และรายได้ที่คาดว่าจะเข้ามาในอนาคตนั่นเอง ซึ่งแน่นอนว่าหากระดับความมั่งคั่งนั้นเปลี่ยนแปลงไป ก็ย่อมจะต้องส่งผลกระทบต่อแผนการบริโภคของครัวเรือน

บทความนี้จะประเมินผลกระทบต่อการบริโภคในระดับมหภาคจากการสังเกตว่าภาคครัวเรือนที่มีระดับความมั่งคั่งแตกต่างกันนั้นมีระดับการบริโภคที่แตกต่างกันอย่างไร เพราะระดับการตอบสนองของการบริโภคต่อการเปลี่ยนแปลงความมั่งคั่ง (Wealth elasticity) ในระดับครัวเรือนนี้เอง จะเท่ากับการตอบสนองของการบริโภคต่อ Wealth shocks ในระดับมหภาคด้วย ภายใต้สมมติฐานว่าทุกครัวเรือนมีการวางแผนบริโภคที่เป็นเหตุเป็นผลเหมือนกัน แต่แตกต่างกันเพียงแค่ว่ารายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต และระดับความมั่งคั่งเท่านั้น

ในทางปฏิบัติ ระดับความมั่งคั่ง (Net worth หรือ wealth) ของครัวเรือนนั้นสามารถคำนวณได้โดยง่ายด้วยส่วนต่างระหว่างมูลค่าทรัพย์สินและหนี้ตามที่รายงานจากการสำรวจฐานะทางการเงินของครัวเรือนไทย แต่ระดับรายได้ที่ครัวเรือนคาดว่าจะได้รับในอนาคตนั้นไม่สามารถวัดได้โดยตรง บทความนี้จะอาศัยปัจจัยเฉพาะครัวเรือนที่บ่งถึงลักษณะพิเศษของแต่ละครัวเรือนมาช่วยในการทำนายรายได้ในอนาคตของครัวเรือนนั้น เช่น รายได้ปัจจุบัน ขนาดครัวเรือน อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา อุตสาหกรรมที่ทำงานอยู่ ภูมิภาคเป็นต้น ดังนั้นรูปแบบของแบบจำลองเชิงประจักษ์ที่จะใช้ คือการให้การบริโภคของแต่ละครัวเรือนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้ ร่วมกับความมั่งคั่งของครัวเรือนนั่นเอง

$$C = F(\text{รายได้ปัจจุบัน, ความมั่งคั่ง, ขนาดครัวเรือน, อายุ, อาชีพ, การศึกษา, ภูมิภาค, ...})$$

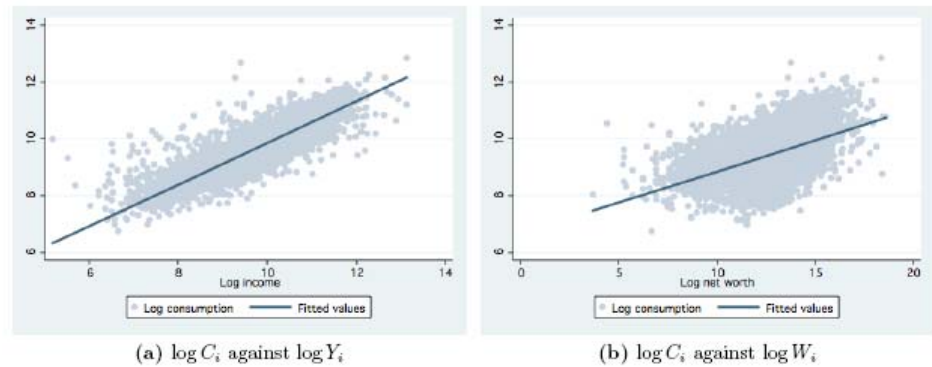
ในการศึกษานี้จะใช้การบริโภค รายได้ และความมั่งคั่งที่วัดในหน่วย logarithm และจะใช้ F ที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตามปกติ ส่วนข้อมูลนั้นจะอิงการสำรวจล่าสุดในปี 2553²⁵ ซึ่งครอบคลุมมากกว่า 11,000 ครัวเรือน ทั้งนี้ เป้าหมายสำคัญของการศึกษาคือการประเมินขนาดสัมประสิทธิ์ของความมั่งคั่ง หรือ Wealth elasticity โดยตัวเลขที่มากย่อมหมายความว่าครัวเรือนนั้นมีความอ่อนไหวหรือตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของความมั่งคั่งมาก ในขณะเดียวกัน สัมประสิทธิ์ของรายได้ปัจจุบันก็อาจอยู่ในความสนใจเป็นพิเศษเช่นกัน เพราะเป็นตัววัด Income elasticity

²⁵ รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลโปรดอ่านภาคผนวก ก.

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์

ทั้งรายได้ปัจจุบัน (log Y) และความมั่งคั่ง (log W) นั้นสามารถอธิบายการบริโภค (log C) ได้ค่อนข้างดี โดยหากพิจารณาความสัมพันธ์ของแต่ละตัวแปรดังแสดงในภาพที่ 17 นี้แล้วก็จะพบว่าการบริโภคนั้นเพิ่มขึ้นตามทั้งรายได้ปัจจุบันและความมั่งคั่งของครัวเรือน โดยเฉพาะในกรณีแรกนั้น ความสัมพันธ์มีความสอดคล้อง (Goodness of fit) ที่ค่อนข้างดีมากแม้จะยังไม่ได้ใช้ตัวแปรอื่นมารวมอธิบายการบริโภคด้วย

ภาพที่ 17: รายได้ปัจจุบัน (log Y) และ ความมั่งคั่ง (log W) สามารถอธิบายการบริโภค (log C) ได้ค่อนข้างดี

ที่มา: Rungcharoenkitkul (2011)

การเปลี่ยนแปลงของความมั่งคั่งร้อยละ 1 จะส่งผลต่อการบริโภค (Wealth Effect) ในทิศทางเดียวกันประมาณร้อยละ 0.06

หากใช้แบบจำลองที่สมบูรณ์คือได้ประเมินผลของทุกปัจจัยต่อการบริโภค ทั้งรายได้ปัจจุบัน ความมั่งคั่ง และปัจจัยเฉพาะครัวเรือนต่างๆ ประกอบกันแล้ว พบว่าการบริโภคตอบสนองต่อรายได้มากกว่าความมั่งคั่งค่อนข้างมาก ประมาณ 10 เท่าหากวัดในรูปของ Elasticity ดังแสดงในตารางที่ 6 (แบบจำลองที่ 2) โดยการเปลี่ยนแปลงของความมั่งคั่งเพียงอย่างเดียวร้อยละ 1 นั้นจะส่งผลกระทบต่อบริโภคในทิศทางเดียวกันประมาณร้อยละ 0.06 ในขณะที่ผลของการเปลี่ยนแปลงรายได้ปัจจุบันร้อยละ 1 สามารถกระทบการบริโภคได้ประมาณร้อยละ 0.6 เช่น สมมติว่าครัวเรือนหนึ่งมีรายได้ 15,000 บาทต่อเดือน มีค่าใช้จ่ายการบริโภค 12,000 บาทต่อเดือน และสะสมความมั่งคั่งไว้ 1,000,000 บาท หากครัวเรือนนี้มีความมั่งคั่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 คือกลายเป็น 1,010,000 บาท จะทำให้ครัวเรือนนี้บริโภคเพิ่มขึ้นประมาณ 7.20 บาท เป็น 12,007.20 บาทต่อเดือน ในขณะที่ถ้าหากรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เป็น 15,150 บาทต่อเดือน จะทำให้ครัวเรือนบริโภคเพิ่มขึ้นประมาณ 72 บาท เป็น 12,072 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 6 ผลการศึกษา Wealth Effect ที่มีต่อการบริโภค

log C	แบบจำลอง	
	1	2
log Y	0.710	0.573
log W	0.025	0.058
ปัจจัยเฉพาะครัวเรือนอื่นๆ		ใช้

ที่มา: Rungcharoenkitkul (2011)

ขนาดของ Wealth effect นั้น สามารถคำนวณปรับให้อยู่ในรูปของ Marginal propensity to consume (MPC) ได้²⁶ โดยพบว่าอยู่ในช่วงประมาณ 0.02-0.03 ซึ่งหมายความว่ามูลค่าความมั่งคั่งที่มากขึ้น 100 บาท นำมาสู่การบริโภคของครัวเรือนที่สูงขึ้นประมาณ 2-3 บาทต่อปี หลักฐานเชิงประจักษ์ของ Wealth effect ในกรณีของไทยนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาในประเทศอื่นๆ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงประจักษ์ในเรื่อง Wealth Effect

Study	Country	Type of wealth	Elasticity	MPC
Micro-level survey data				
This study	Thailand	Total	0.06	0.02-0.03
		Physical	0.05	
		Financial	0.01	
Bernanke and Rotemberg (1999)	US	Total		0.04
Dynan and Maki (2001)	US	Equity		0.05-0.15
Maki and Palumbo (2001)	US	Total		0.03-0.05
Attanasio et al. (2009)	UK	Housing	0.04-0.21	
Bostic et al. (2007)	US	Housing	0.06	0.02
		Financial	0.02	
Chucherd (2006)	Thailand	Total	0.12-0.15	
Juster et al. (2005)	US	Housing		0.19
		Equity		0.03
		Housing		0.03
Bover (2007)	Spain	Housing		0.03
Campbell and Cocco (2007)	UK	Housing	1.2	
Paiella (2007)	Italy	Total		0.04
Time-series macro data				
Case et al. (2005)	Advanced	Housing	0.11-0.17	
		Financial	0.00-0.02	
	US	Housing	0.05-0.09	
		Financial	0.03-0.07	
Benjamin et al. (2004)	US	Housing		0.08
		Financial		0.02
Peltonen et al. (2009)	Asia EM	Housing	0.00-0.39	
		Equity	0.05-0.14	
Carroll et al. (2010)	US	Total		0.01-0.07
		Housing		0.02-0.16
		Financial		0.01-0.06

ที่มา: Rungcharoenkitkul (2011)

Wealth effects ในแง่มุมต่างๆ

การศึกษาแบบจำลองเชิงประจักษ์ยังสามารถวิเคราะห์ในรูปแบบและมุมมองอื่นๆ ได้ โดยมีนัยที่สำคัญต่างๆ ที่อาจสรุปได้ดังนี้

หากจะพิจารณาว่า ระหว่างทรัพย์สินทางกายภาพ (Physical assets) เช่น บ้าน รถ ที่ดิน กับทรัพย์สินทางการเงิน (Financial assets) การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของทรัพย์สินประเภทใดจะส่งผลต่อการบริโภคสูงกว่ากัน จะพบว่า ทรัพย์สินประเภทแรกมีผลต่อการบริโภคสูงกว่าประมาณ 5 เท่า ซึ่งผลการศึกษาที่ได้นี้ สอดคล้องกับการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศอื่นๆ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ (1) ทรัพย์สินทางกายภาพมักมีมูลค่าเป็นส่วนใหญ่ของทรัพย์สินรวม และมักเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวในการดำรงชีวิต รวมทั้งอาจ

²⁶ การคำนวณอาศัยความสัมพันธ์ระหว่าง Elasticity และ Marginal propensity ที่เชื่อมต่อกับ Average propensity to consume โดยรายละเอียดวิธีการคำนวณแสดงในส่วนที่ 4.2 ของ Rungcharoenkitkul (2011)

เป็นเครื่องชี้สถานะทางสังคม ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าจึงส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนได้มาก (2) มูลค่าของทรัพย์สินทางการเงินมักปรับเปลี่ยนขึ้นลงได้ตามสภาพเศรษฐกิจซึ่งมีลักษณะเป็นการขึ้นลงของมูลค่าที่ไม่ถาวร เช่น มูลค่าหุ้นและกองทุนต่างๆ ทำให้ครัวเรือนอาจไม่ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคมากนักเมื่อมูลค่าทรัพย์สินดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป เพราะคาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าอีกในอนาคต

ในแง่ผลต่อการบริโภค ถ้าแบ่งสินค้าที่ครัวเรือนบริโภคเป็นกลุ่มสินค้ากับกลุ่มบริการ จะพบว่า ความมั่งคั่งส่งผลกระทบต่อการบริโภคบริการมากกว่าการบริโภคสินค้า (ค่า wealth elasticities ในแต่ละกรณีอยู่ที่ 0.08 และ 0.05 ตามลำดับ) ทั้งนี้ สาเหตุอาจมาจากการที่บริการนั้นมีสถานะเป็นการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยมากกว่า ทำให้ครัวเรือนตัดสินใจปรับเปลี่ยนการบริโภคบริการก่อน เมื่อความมั่งคั่งได้รับผลกระทบ

ครัวเรือนที่มี Wealth effect สูงกว่าได้แก่ครัวเรือนที่
(1) มีระดับความมั่งคั่งสูง
(2) มีหัวหน้าครอบครัวที่อายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป และ
(3) เป็นเจ้าของที่พักอาศัยโดยสมบูรณ์

หากพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงความมั่งคั่งต่อการบริโภคในรูป elasticity จะพบว่า ผลกระทบดังกล่าวไม่ได้มีค่าคงที่เท่ากันสำหรับทุกครัวเรือน โดยครัวเรือนที่มี Wealth effect สูงกว่าได้แก่ครัวเรือนที่ (1) มีระดับความมั่งคั่งสูง (2) มีหัวหน้าครอบครัวที่อายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป และ (3) เป็นเจ้าของที่พักอาศัยโดยสมบูรณ์ ทั้งนี้ ในแต่ละกรณีอาจมีเหตุผลมาจาก (1) ความมั่งคั่งที่สูงขึ้นสร้างโอกาสการทำรายได้ในอนาคตที่ดีมากขึ้น หรือเพิ่มโอกาสในการกู้ยืมในตลาดการเงินได้มากขึ้น ทำให้การบริโภคตอบสนองกับความมั่งคั่งได้ดียิ่งขึ้น (2) อายุที่มากขึ้น แปลว่าครัวเรือนมีระยะเวลาที่เหลือในการทำงานและหารายได้ในอนาคตน้อยลง จึงจำเป็นต้องปรับแผนการบริโภคให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงความมั่งคั่งมากยิ่งขึ้น และ (3) การเป็นเจ้าของบ้านทำให้ความมั่งคั่งของครัวเรือนผันผวนขึ้นอยู่กับการขึ้นลงของราคาบ้าน ทำให้ต้องปรับการบริโภคตามมูลค่าความมั่งคั่งมากยิ่งขึ้น

เมื่อประมวลผลการศึกษาแล้วสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของความมั่งคั่งของครัวเรือนส่งผลกระทบต่อการบริโภคน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงของรายได้ โดยความมั่งคั่งของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้เกิดการบริโภคประมาณร้อยละ 0.06 ขณะที่รายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้เกิดการบริโภคมากขึ้นประมาณร้อยละ 0.6 ทั้งนี้ ยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินทางกายภาพจะส่งผลกระทบต่อการบริโภคมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินทางการเงิน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของความมั่งคั่งก็ส่งผลกระทบต่อการบริโภคบริการมากกว่าการบริโภคสินค้าด้วย

5. สรุป

บทความนี้ นำเสนอการวัดฐานะทางการเงินของภาคครัวเรือน โดยปรับใช้อัตราส่วนทางการเงินเพื่อวัดระดับความแข็งแกร่งของครัวเรือนว่ามีความมั่งคั่งในระดับใด (Solvency) มีสภาพคล่องเพียงพอหรือไม่ (Liquidity) และมีความสามารถที่จะดำรงการบริโภคได้มากน้อยเพียงใด (Consumption maintenance) โดยพบว่า ในปี 2553 ภาคครัวเรือนไทยค่อนข้างมีความแข็งแกร่ง ไม่ว่าจะเทียบกับภาคครัวเรือนในปี 2549 หรือเทียบกับภาคครัวเรือนในประเทศอื่น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของฐานะทางการเงินเป็นรายครัวเรือนและในมิติต่างๆ ทั้งด้านรายได้ พื้นที่ที่อยู่อาศัย และอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ก็พบว่ามีครัวเรือนบางกลุ่มที่มีความเปราะบางของฐานะทางการเงิน โดยในด้านรายได้ ได้แก่ ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุด ในด้านพื้นที่ที่อยู่อาศัย ได้แก่ ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และ ภาคกลาง และในด้านอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ได้แก่ ครัวเรือนที่หัวหน้าไม่ได้ทำงาน หรือทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง หรือ เป็นลูกจ้างภาคเอกชน

ทั้งนี้ บทความยังได้นำเสนอด้วยว่า หากความมั่งคั่งของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลกระทบต่อ การบริโภคของครัวเรือนอย่างไร โดยพบว่า ความมั่งคั่งที่เปลี่ยนไปร้อยละ 1 จะส่งผลให้ครัวเรือนเปลี่ยนการบริโภคไปในทิศทางเดียวกันประมาณร้อยละ 0.06 ซึ่งน้อยกว่าผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ 10 เท่า

เอกสารอ้างอิง

Ariyapruhya, K, Sinswat, W., and Chutchotitham, N. (2007). "The Wealth and Debt of Thai Households: Risk Management and Financial Access." *Bank of Thailand Symposium Paper*.

DeVaney, S.A. (1993). "Change in Household Financial Ratios Between 1983 and 1986: Were American Households Improving Their Financial Status?" *Financial Counseling and Planning*, 4, 31-48.

DeVaney, S.A. (1994). "The Usefulness of Financial Ratios as Predictors of Household Insolvency: Two Perspectives." *Financial Counseling and Planning*, 5, 5-26.

DeVaney, S.A., Lytton, R.H. (1995). "Household Insolvency: A Review of Household Debt Repayment, Delinquency, and Bankruptcy." *Financial Services Review*, 4, 137-156.

Greninger, S.A., Hampton, V.L., Kitt, K.A., Achacoso, J.A. (1996). "Ratios and Benchmarks for Measuring the Financial Well-Being of Families and Individuals." *Financial Services Review*, 5, 57-70.

Griffith, R. (1985). "Personal Financial Statement Analysis: A Modest Beginning." In G. Langrehr (Ed.), *Proceedings, Third Annual Conference of the Association of Financial Counseling and Planning Educators*, 123-131.

Prather, C.G. (1990). "The Ratio Analysis Technique Applied to Personal Financial Statements: Development of Household Norms." *Financial Counseling and Planning*, 1, 53-69.

Rungcharoenkitkul, P. (2011). "Wealth Effects and Consumption in Thailand." *Bank of Thailand Discussion Paper*.

Wolff, E.N. (2004). "Changes in Household Wealth in the 1980s and 1990s in the U.S." *The Levy Economics Institute and New York University Working Paper*.

ภาคผนวก ก. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

บทความนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจ 2 ชุดซึ่งสำรวจครัวเรือนตัวอย่างเดียวกันในช่วงไตรมาสที่ 1 ของปี 2553 ได้แก่ (1) แบบสำรวจสมาชิกและการใช้จ่ายของครัวเรือน (สศส.2) โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2553 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และ (2) แบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2553 ซึ่งออกแบบสอบถามโดยธนาคารแห่งประเทศไทยและทำการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

แบบสำรวจชุดแรกจัดทำเป็นประจำทุกปีโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยจะสุ่มครัวเรือนในประเทศเพื่อสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของสมาชิกในครัวเรือน เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รวมทั้งที่ตั้งและลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือน ตลอดจนค่าใช้จ่ายสินค้าบริการที่ครัวเรือนใช้ในแต่ละเดือน ในขณะที่แบบสำรวจชุดหลังสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับงบดุลของครัวเรือน เช่น ประเภทและมูลค่าทรัพย์สินที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของ มูลค่าหนี้สินและระยะเวลาของการกู้หนี้ โดยมีจำนวนตัวอย่างครัวเรือนที่สำรวจรวม 11,203 ครัวเรือน

ภาคผนวก ข. งบดุลภาคครัวเรือนระดับประเทศ ฉบับละเอียด

ตาราง ข.1 งบดุลของภาคครัวเรือนระดับประเทศ

หน่วย: พันล้านบาท	ปี 2549	ปี 2553
ทรัพย์สิน	17,619.5	23,206.1
ทรัพย์สินทางกายภาพ (Physical Asset)	15,246.2	20,060.2
อสังหาริมทรัพย์ (บ้าน ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง)	12,793.5	15,875.3
เพื่อพักอาศัย	7,710.7	10,031.6
เพื่อประกอบธุรกิจและทำการเกษตร	5,082.8	5,843.7
ยานพาหนะ	2,320.8	3,189.8
เครื่องใช้ในครัวเรือน	(ไม่มีการสำรวจ)	684.9
เครื่องจักรเพื่อประกอบธุรกิจ	(ไม่มีการสำรวจ)	180.1
ปศุสัตว์	131.9	130.2
ทรัพย์สินทางการเงิน (Financial Asset)	2,373.3	3,145.8
ทอง อัญมณี เงินสด	401.5	537.0
เงินฝาก	1,294.1	1,837.3
บัญชีเงินฝากในธนาคาร สลากออมสินและธกส.	1,149.6	1,570.0
บัญชีเงินฝากสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์ และอื่นๆ	144.4	267.3
บัญชีเงินฝากสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์	(ไม่มีการสำรวจ)	216.9
อื่นๆ (เช่น ลูกหนี้)	(ไม่มีการสำรวจ)	50.4
ตราสารทางการเงิน	48.0	117.5
พันธบัตร หุ้นกู้	13.4	37.9
หุ้น	34.6	79.7
กองทุนรวม Mutual Fund	0.8	2.2
กองทุน RMF/ LTF	8.2	23.8
เบี้ยสะสมประกันชีวิต	437.6	315.9
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ	183.0	312.1
หนี้สิน	2,121.4	2,868.4
เพื่อใช้ซื้อ เช่าซื้อ อสังหาริมทรัพย์	656.7	1,060.1
เพื่อการศึกษา	78.8	77.6
เพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน (รวมซื้อยานพาหนะ)	687.5	1,005.8
เพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน (ไม่รวมซื้อยานพาหนะ)	(ไม่มีการสำรวจ)	441.3
เพื่อซื้อยานพาหนะ	(ไม่มีการสำรวจ)	564.5
เพื่อประกอบธุรกิจ (ที่ไม่ใช่การเกษตร)	326.0	280.4
เพื่อทำการเกษตร	314.5	398.3
อื่นๆ (เช่น หนี้จากการค้าประกัน ค่าปรับ ฯลฯ)	57.7	46.4
ทรัพย์สินสุทธิ (ความมั่งคั่งสุทธิ: Net Worth)	15,498.1	20,337.5

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2549 และปี 2553

คำนวณโดยผู้เขียน

ตาราง ข.2 งบดุลของภาคครัวเรือนระดับประเทศ

หน่วย: ร้อยละของทรัพย์สิน	ปี 2549	ปี 2553
ทรัพย์สิน	100.0	100.0
ทรัพย์สินทางกายภาพ (Physical Asset)	86.5	86.4
อสังหาริมทรัพย์ (บ้าน ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง)	72.6	68.4
เพื่อพักอาศัย	43.8	43.2
เพื่อประกอบธุรกิจและทำการเกษตร	28.8	25.2
ยานพาหนะ	13.2	13.7
เครื่องใช้ในครัวเรือน	(ไม่มีการสำรวจ)	3.0
เครื่องจักรเพื่อประกอบธุรกิจ	(ไม่มีการสำรวจ)	0.8
ปลั๊กสัตรี	0.7	0.6
ทรัพย์สินทางการเงิน (Financial Asset)	13.5	13.6
ทอง อัญมณี เงินสด	2.3	2.3
เงินฝาก	7.3	7.9
บัญชีเงินฝากในธนาคาร สลากออมสินและธกส.	6.5	6.8
บัญชีเงินฝากสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์ และอื่นๆ	0.8	1.2
บัญชีเงินฝากสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์	(ไม่มีการสำรวจ)	0.9
อื่นๆ (เช่น ลูกหนี้)	(ไม่มีการสำรวจ)	0.2
ตราสารทางการเงิน	0.3	0.5
พันธบัตร หุ้นกู้	0.1	0.2
หุ้น	0.2	0.3
กองทุนรวม Mutual Fund	0.0	0.0
กองทุน RMF/ LTF	0.0	0.1
เบี้ยสะสมประกันชีวิต	2.5	1.4
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ	1.0	1.3
หนี้สิน	12.0	12.4
เพื่อใช้ซื้อ เช่าซื้อ อสังหาริมทรัพย์	3.7	4.6
เพื่อการศึกษา	0.4	0.3
เพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน (รวมซื้อยานพาหนะ)	3.9	4.3
เพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน (ไม่รวมซื้อยานพาหนะ)	(ไม่มีการสำรวจ)	1.9
เพื่อซื้อยานพาหนะ	(ไม่มีการสำรวจ)	2.4
เพื่อประกอบธุรกิจ (ที่ไม่ใช่การเกษตร)	1.9	1.2
เพื่อทำการเกษตร	1.8	1.7
อื่นๆ (เช่น หนี้จากการค้าปลีก ค่าปรับ ฯลฯ)	0.3	0.2
ทรัพย์สินสุทธิ (ความมั่งคั่งสุทธิ: Net Worth)	88.0	87.6

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2549 และปี 2553

คำนวณโดยผู้เขียน

ภาคผนวก ค. รายละเอียดผลการวัดความแข็งแกร่งของภาคครัวเรือน

ตาราง ค. ผลการวัดอัตราส่วนทางการเงินระดับครัวเรือน

อัตราส่วน	2549				2553*			
	25p	median	75p	mean	25p	median	75p	mean
ความมั่งคั่งและความเสี่ยงที่จะล้มละลาย								
ทรัพย์สินต่อหนี้สิน (A/D)	4.53	18.81	73,500	369,016	5.52	28.75	180,000	423,544
หนี้สินต่อรายได้สุทธิ (D/Yd)	0.00	1.91	8.13	6.27	0.00	1.51	7.25	6.31
สภาพคล่อง								
ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่อหนี้ระยะสั้น (CA/CL)	n/a	n/a	n/a	n/a	4.42	9,000	55,000	112,180
หนี้ระยะสั้นต่อรายได้สุทธิ (CL/Yd)	n/a	n/a	n/a	n/a	0.00	0.00	0.00	0.87
รายได้สุทธิต่อรายจ่ายหนี้ (Yd/Dpmt)	n/a	n/a	n/a	n/a	4.03	14.49	8,000	6,400
ความสามารถในการดำรงการบริโภค								
ทรัพย์สินต่อค่าใช้จ่าย (A/C)	17.22	43.63	85.50	67.56	19.39	48.35	86.55	70.32
ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่อค่าใช้จ่าย (CA/C)	0.54	1.66	4.17	4.70	0.46	1.68	4.65	5.57
รายได้สุทธิต่อค่าใช้จ่าย (Yd/C)	0.86	1.08	1.37	1.21	0.82	1.01	1.23	1.10
รายได้สุทธิต่อรายจ่ายอาหาร (Yd/Food)	1.91	2.74	4.20	3.65	1.80	2.44	3.60	3.15
* ตัวเลขสีเขียวแสดงว่าความแข็งแกร่งทางการเงินปรับดีขึ้น ขณะที่สีแดงแสดงว่าปรับลดลง								

ที่มา: โครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนและแบบสำรวจธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2549 และปี 2553

คำนวณโดยผู้เขียน